OTTO von SCHACHING

Chipul mamei

Episod istoric din timpul iconoclasmului

Ediție revizuită și adăugită după ediția din 1912
(realizată după a III-a ediție originală, în traducerea
Arhiereului Anthim Petrescu-Botoșăneanul,
cu o prefață de același arhiereu).
Din arhiva Sfintei Mănăstirii Agapia

ISBN 978-606-666-100-3

OTTO von SCHACHING

Chipul mamei

Episod istoric din timpul iconoclasmului

Ediție îngrijită la Mănăstirea Agapia

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2013

Cuprins

Prefață

După ce Biserica, timp de peste trei veacuri, fusese supusă la cele mai crâncene persecuții din partea păgânilor, după ce fusese atacată cu furie de vrăjmaşii ei păgâni şi evrei cu armele intelectuale, după ce, în sfârşit, timp de alte trei veacuri şi jumătate ea se dezvoltase şi progresase în chip uimitor prin râvna şi munca fără preget a slujitorilor ei, închizând gurile ereticilor, iată că a apărut pe la începutul secolului al VIII-lea un nor negru care a întunecat cerul luminos al acestei biserici timp de peste un veac. Acest nor întunecos a fost iconoclasmul sau lupta împotriva icoanelor, şi el a fost provocat chiar de împărații bizantini.

Cultul icoanelor a fost stabilit încă de la început în Biserică şi credincioşii l-au practicat netulburați de nimeni, atât în locuințele lor particulare, cât şi în biserici. Urme de icoane şi alte embleme sfinte găsim încă din cele mai îndepărtate timpuri ale creştinismului, mai ales prin catacombe. Potrivit învățăturii Bisericii şi Sfintei Tradiții, credincioşii, închinându-se sfintelor icoane, nu adoră sau nu venerează însuşi obiectul material, ci ființele pe care le reprezintă acele icoane, adică Sfânta Treime, Mântuitorul Hristos, Sfânta Fecioară şi toți sfinții sau plăcuții lui Dumnezeu.

S-au găsit însă unii oameni rătăciți în socotințele lor, care au considerat această venerație a icoanelor drept idolatrie.

Cel dintâi care a dat semnalul luptei împotriva cultului icoanelor a fost împăratul bizantin Leon al III-lea

Isaurul. Om ridicat din popor, soldat aspru şi aproape incult, acest împărat nepricepând înalta filosofie creştină, nu se împăca cu acest cult al icoanelor. Punându-şi în gând să convertească evreii şi mahomedanii din imperiul său şi considerând icoanele o piedică, a dat, după sfatul unor pseudoteologi, un edict în anul 726, prin care porunci ca icoanele să fie ridicate, ca astfel poporul să nu le mai poată săruta. Dar nu s-a oprit aici; în anul 730 a dat un edict şi mai aspru, ca icoanele să fie scoase din biserici. Dar clerul şi poporul credincios, în frunte cu patriarhul de Constantinopol, s-au opus cu tărie acestei măsuri samavolnice. Patriarhul Ghermano a fost silit să demisioneze, iar în locul lui a fost numit un curtean, un oarecare Anastasie, care căută să facă pe placul împăratului Leon. Lupta contra icoanelor a devenit violentă. Toate chipurile sfinte erau scoase de pretutindeni, batjocorite şi distruse. Poporul s-a revoltat, însă armata a înăbuşit această revoltă în sânge. Acum lupta împotriva icoanelor era împărțită în două tabere, una numeroasă a închinătorilor la icoane, numiți şi iconoduli, iar alta a distrugătorilor de icoane, numiți şi iconoclaşti. Poporul drept-credincios era indignat la culme. Apărătorii icoanelor erau persecutați şi exilați. Mulți dintre ei au suferit necazuri şi au murit în temniță. Înşişi episcopii Romei, Grigorie al II-lea şi Grigorie al III-lea l-au dezaprobat pe Leon al III-lea prin nişte scrisori pline de curaj, dar fără rezultat. În anul 741 Leon al III-lea a murit blestemat de tot poporul. După Leon a urmat fiul său Constantin al V-lea Copronimul, numit şi Cabalin, care a întrecut pe tatăl său în cruzime şi în fanatism în lupta sa contra icoanelor. El s-a silit din răsputeri ca să stârpească din tot imperiul cultul acestora. În acest scop, a atras de partea sa mai mulți oameni care să ia apărarea actelor sale sălbatice. Şi fiindcă rezistența cea mai mare o avea din partea călugărilor, împotriva acestora a început cea mai

aprigă persecuție, batjocorindu-i în toate chipurile. Unii au fost groaznic mutilați, tăindu-li-se nasul şi urechile, scoțându-li-se ochii sau retezându-li-se mâinile. Altora li s-au uns bărbile cu smoală şi li s-a dat foc. Unii au fost loviți cu icoanele peste cap. Mulți călugări au fost scoşi din mănăstiri şi căsătoriți cu de-a sila. Multe mănăstiri au fost prefăcute în cazărmi şi grajduri. Tezaurele de pictură bisericească au fost distruse şi tablourile cele mai frumoase din biserici au fost înlocuite cu chipuri profane şi scene de vânătoare. Episcopul Romei, Ştefan al II-lea, a protestat contra acestor barbarii. În anul 775 a murit Constantin Copronim, urât şi blestemat de popor, iar în locul lui s-a urcat pe tron fiul său Leon al IV-lea Chazarul care a crezut că a încetat cu totul cultul icoanelor. Descoperind însă că şi soția sa Irina este iconodulă, se convinse că venerarea icoanelor n-a dispărut. Murind el, soția sa Irina a devenit regentă în numele fiului său Constantin al VI-lea Porfirogenetul. Această femeie evlavioasă şi-a dat silința ca să restabilească în Biserică cultul icoanelor şi astfel să readucă în imperiu pacea mult dorită. După ce a fost ales ca patriarh secretarul ei Tarasie, împărăteasa a convocat un sinod la care a luat parte delegați din toată lumea creştină. Dar garda imperială, care era de partea iconomahilor, a împiedicat această adunare. Atunci împărăteasa a trimis această gardă în Asia Mică unde a dezarmat-o şi astfel s-a adunat în linişte Sinodul al VII-lea Ecumenic la anul 787 în Niceea, la care participară peste 300 de episcopi. Acest sinod s-a ocupat pe larg de problema închinării la icoane, stabilind astfel în privința aceasta că nu numai că este permis, dar este şi folositor şi foarte plăcut lui Dumnezeu a avea icoane şi a le da cinstea cuvenită, apoi această cinste să fie numai închinare, iar nu adorare care se cuvine numai lui Dumnezeu; această cinstire este numai relativă, pentru că ea

se dă icoanei numai pentru persoana care este reprezentată pe dânsa.

Liniştea se restabili pentru un timp. Pacea a fost din nou însă tulburată prin suirea pe tron a lui Leon al V-lea Armeanul (813-820). Acesta a început iarăşi lupta contra icoanelor, cerând patriarhului Nichifor ca să le îndepărteze din biserici. Nichifor s-a opus cu energie şi a fost depus din funcție şi aruncat la închisoare, iar în locul lui a fost pus un oarecare Teodot Casiteras care a făcut pe voia împăratului. Icoanele au fost din nou înlăturate şi s-au ivit noi tulburări. Cei mai zeloşi apărători ai icoanelor a fost acum Nichifor Mărturisitorul şi eruditul monah Teodor Studitul.

După Leon Armeanul a urmat Mihail al II-lea Bâlbâitul care a fost mai moderat, iar după el urmă fiul său Teofil care nu a fost mai prejos decât predecesorii săi în ura fanatică ce o nutrea contra închinătorilor de icoane. Murind el în 842, i-a urmat pe tron soția sa Teodora, ca regentă a fiului său Mihail al III-lea. Această împărăteasă credincioasă, doritoare de pace în Biserică şi în imperiu, a adus ca patriarh pe Metodie Mărturisitorul, care suferise mai înainte pentru icoane, şi a convocat un sinod la Constantinopol în anul 842. Acest sinod a stabilit pentru totdeauna cultul icoanelor, a condamnat pe iconomahi ca eretici şi vrăjmaşi ai Bisericii şi a hotărât să se reintroducă în mod solemn icoanele în biserici. În duminica I a Postului Mare, sfintele icoane au fost purtate în triumf de către clerici şi credincioşi şi a fost o sărbătoare aleasă pentru tot imperiul. Această zi a fost numită „Duminica Ortodoxiei” şi s-a hotărât de către Biserică să fie prăznuită în fiecare an ca o pioasă amintire a biruinței dreptei credințe asupra învățăturilor rătăcite.

Cum vedem, lupta împotriva icoanelor a durat de la 726 până la 842 cu mici întreruperi. Drept-credincioşii

au suferit multe persecuții şi s-a vărsat mult sânge până să se stabilească definitiv cultul sfintelor chipuri. Mulți luptători devotați au ieşit la iveală în aceste timpuri grele, oameni sfinți care ne uimesc prin curajul lor nețărmurit, între care amintim pe Ioan Damaschin[1], Teodor Studitul, Nichifor Mărturisitorul, Teofan Mărturisitorul, Maxim Mărturisitorul, Emilian Mărturisitorul, Mihail Mărturisitorul, Vasilie Mărturisitorul, Teofilact Mărturisitorul şi alții care au fost trecuți în rândul sfinților. În aceste timpuri grele, monahii au dat dovadă de multă râvnă şi tărie a credinței şi merită toată admirația noastră.

La noi, românii, cultul icoanelor a avut o înrâurire foarte mare asupra evlaviei credincioşilor. Datorită domnilor şi boierilor din trecut, bisericile şi mănăstirile noastre au fost împodobite cu icoane zugrăvite în stil bizantin şi atonit şi măiestrit îmbrăcate în argint şi suflate în aur. Admirăm aceste odoare sfinte când le vedem în monumentele religioase ale ctitorilor. Ni se umple sufletul de duioşie când ne gândim cu câtă evlavie venerau strămoşii noştri aceste obiecte sfinte şi cu câtă râvnă păstrau în casele lor asemenea chipuri, dându-le ca prețioasă moştenire fiilor şi nepoților lor. Dar nu ne mâhnim mai puțin când ne gândim că astăzi în multe din casele creştinilor de pe la oraşe nu se mai găsesc icoane. Mulți dintre orăşenii noştri se cred prea culți sau prea sus-puşi ca să mai țină în casele lor asemenea lucruri, bune numai pentru cei de jos şi inculți, cum zic ei. În locul icoanelor au tablouri, unele chiar obscene, care îți dau impresia că te afli în casa unor necreştini. Unii chiar tratează sfintele chipuri cu puțin respect şi vorbesc de venerarea lor cu atâta uşurință, că îți vine mai mult să le plângi de milă decât să-i acuzi. Nu se gândesc deloc cu câtă nevoință,

[1] Despre asta să se vadă prefața cărții mele *Iosafat*.

cu cât necaz şi cu câtă jertfă a stabilit Biserica închinarea la sfintele icoane şi cu câtă râvnă s-au luptat Sfinții Părinți ca această închinare să se facă în linişte şi în libertate! Nu-şi închipuie cât de mult influențează asupra educației tineretului imaginile sfinților din Biserică! Existența icoanelor în casele creştinilor va denota gradul de credință şi de evlavie al celor ce locuiesc în ele. Şi ce podoabe mai frumoase pot fi la pieptul copilelor şi femeilor creştine, decât cruciulițele şi iconițele cu imagini sfinte?

Privind aceste chipuri sfinte, numaidecât ne aducem aminte de ființele pe care le reprezintă şi ne dă prilejul ca să ne rugăm cu căldură şi să ne ferim de fapte rele.

Citirea prezentei cărți mi-a umplut sufletul de nespusă duioşie şi m-am hotărât s-o traduc. Am cerut acordul autorului, domnul Otto von Schaching (Dr. Otto Denk) din Regensburg şi domnia sa mi l-a dat cu multă bunăvoință. Pentru aceasta îi aduc mulțumirile mele cordiale.

În istorisirea de față se cuprinde un episod din timpul împăratului Leon al III-lea Isaurul şi se arată dragostea cea mare a unor persoane credincioase pentru sfintele icoane.

Fie ca citirea acestei cărți să aprindă în multe suflete venerația pentru aceste sfinte odoare şi să deştepte râvna pentru credința strămoşească!

Arhiereul Anthim Petrescu-Botoşăneanul
30 aprilie 1912, Iaşi

Capitolul I

Chipul

În secolul al optulea, Imperiul Roman de Răsărit nu se mai numea propriu-zis Imperiul Roman, ci purta mai mult numele de „Imperiul Grecesc”. Pe lângă multele tulburări interne, mai ales războaiele crâncene cu arabii şi cu perşii au făcut ca imperiul să-şi piardă din ce în ce mai mult din putere, aşa încât deseori abia era în stare să se apere de duşmani.

Capitala imperiului, Constantinopolul, întemeiată, după cum se ştie, de împăratul Constantin cel Mare, se număra printre oraşele cele mai mari şi mai frumoase din lume. Ea era de neegalat, atât prin poziția naturală şi prin numărul de locuitori, cât şi prin bogăție şi artă.

Într-o dimineață din luna iunie a anului 730, doi oameni discutau aprins în apropierea mărețului palat imperial din Constantinopol. Amândoi purtau îmbrăcămintea demnitarilor de la palatul imperial, unul era senatorul Constans Elpidiu, celălalt era Teodosie, comandantul gărzii imperiale:

– Ei, Constans, ai auzit ce-o să se întâmple? întrebă cel mai în vârstă dintre ei.

– Mă pui să dezleg o ghicitoare, Teodosie, răspunse celălalt zâmbind, dar totuşi curios.

– O ghicitoare n-are să fie, ci o problemă destul de serioasă, lămuri Teodosie. Eu mă gândeam că poate ştii cu ce se ocupă cei de-aici chiar acum, la modul cel mai serios, şi el arătă spre fereastra palatului imperial.

Constans clătină din cap, privind întrebător către prietenul său:

– Mă faci într-adevăr curios, zise el. Leon nu va mai încerca iarăşi să…

– Leon vrea să publice un alt edict împotriva închinătorilor la icoane, completă Teodosie.

– Este adevărat?

– Ascultă ce-ţi spun! Ştefan, secretarul intim al împăratului, trebuie să fi pregătit edictul; aşteaptă doar semnătura împăratului.

Constans oftă:

– Când va conştientiza oare Leon că prin ura împotriva icoanelor îşi atrage ura poporului? zise el aproape involuntar. Şi ce l-ar costa dacă le-ar îngădui credincioşilor să se închine la icoanele sfinţilor? Biserica asta vrea! Nu înţeleg de ce se împotriveşte împăratul!

– Ştii şi tu de ce! El şi-a pus în cap să-i convertească pe iudei şi pe mahomedani. Pentru că religiile astea două consideră închinarea la icoane ca o formă de idolatrie, împăratul Leon vrea să înlăture piedica – fie cu blândeţe, fie cu asprime.

– Cu blândeţe! repetă Constans, şi un zâmbet amar i se ivi în colţul gurii. Când şi-a urmărit oare Leon scopul cu blândeţe?! De patru ani, de când a oprit cultul icoanelor, actele de barbarie s-au perindat unul după altul. Leon este un tiran – Constans coborî vocea – şi nevrednic de tron!

– Mergi prea departe, Constans, îl mustră celălalt. Leon nu este un tiran; poate în purtarea sa este aspru câteodată, dar prin asta are în vedere doar binele imperiului, şi nimeni nu trebuie să aibă ceva de zis când el domneşte cu tărie şi cu înţelepciune.

– Cu tărie, da – însă cu înţelepciune?! Nu, prietene, cred că nu vorbeşti serios… De ce n-ai face-o, de altfel, de vreme ce eşti de partea lui Leon!

Pe fruntea lui Teodosie se formară încrețituri serioase:

– Da, Constans, răspunse el liniştit, dar apăsat, eu sunt de partea împăratului şi-i împărtăşesc vederile în privința cultului icoanelor. Nu sunt dintre cei ce urăsc cu sălbăticie icoanele şi năvălesc în biserici şi le distrug, dar nici nu-mi place să mă închin înaintea lor fiindcă sunt fără de viață. Sufletul mi se strânge ori de câte ori trebuie să-mi fac rugăciunea înaintea unei icoane cu răstignirea lui Iisus; pe scurt, nu sunt adeptul icoanelor. Iartă-mă Constans, dar astea sunt ideile mele şi nu am ce face. Asta n-o să afecteze totuşi prietenia noastră, nu-i aşa?

– Dacă relația cu un idolatru ca mine nu-ți dăunează, îi zise Constans cu o uşoară ironie, atunci putem continua să fim prieteni. Dar să nu speri că-mi voi schimba vreodată ideile. Acum trebuie să plec. La revedere, Teodosie! Îndreptează-te! şi Constans rosti ultimele cuvinte zâmbind.

Teodosie în schimb, rămase foarte serios:

– La revedere, Constans! Îndreptează-te tu mai întâi!

Îndată după asta Teodosie a dispărut pe sub portalul palatului împărătesc, pe când Constans îşi îndreptă paşii spre Biserica Sfânta Sofia, construită de împăratul Justinian în anul 537.

În apropierea acestui măreț lăcaş de cult se afla o casă impunătoare. Aici intră Constans. Trecu mai întâi printr-un coridor lung, pardosit cu marmură colorată şi urcă apoi o scară lată construită din marmură de Corint şi acoperită cu covoare de Persia. Parcurse un al doilea coridor şi, pe la mijlocul lui, se opri înaintea unei icoane frumoase cu Iisus Hristos, care era atârnată în perete. Plecându-şi capul cu smerenie, îngenunche şi se rugă, apoi îşi continuă drumul până ce ajunse la o poartă înaltă. Păşi dincolo de ea şi pătrunse într-un apartament luxos cu pereți acoperiți cu tapete de mătase în culori închise.

Încăperile erau decorate cu statui din fildeş alb ce contrastau plăcut cu culoarea tapetelor. În partea de răsărit a apartamentului era atârnat un portret de femeie pictat în culori strălucitoare. Abia la o privire mai de aproape îţi dădeai seama însă că artistul nu a înfăţişat chipul unei femei oarecare, ci pe cel al Împărătesei Cerului, Preasfânta Fecioară Maria. Motive bine întemeiate trebuie să-l fi determinat pe artist să picteze astfel icoana, ca să nu se poată cunoaşte la prima vedere că este chipul Maicii Domnului.

Fără a se opri în acest apartament, Constans trecu într-altul de alături care era ceva mai mic, dar nu mai puţin luxos. Tocmai voia să dea la o parte o perdea de purpură care atârna în cute grele până jos, când o voce drăgălaşă de copil îi ajunse la ureche şi, în clipa următoare, un băieţel frumos, cu bucle negre, îi ieşi înainte. Constans îl primi cu braţele deschise şi-l sărută pe frunte.

– Ce bine-mi pare că eşti aici, tată! zise băiatul care număra vreo zece-doisprezece ani. Profesorul meu n-a venit astăzi; s-a scuzat că este indispus, aşa că n-am ştiut ce să fac pentru ca să-mi treacă timpul.

– Dar de ce nu mergi în grădină, Ioane? îl întrebă tatăl, dezmierdând cu mâna părul creţ al băiatului. Vremea este aşa de frumoasă!

– Ce să fac acolo singur? obiectă băiatul. Mi-ar trebui un tovarăş de joacă.

– Bine, dragul meu, răspunse Constans, te-am înţeles. Dar nu pot să-ţi îndeplinesc dorinţa acum. Poate am să găsesc pe undeva un băiat de vârsta ta pe care să-l invit aici. E bine aşa?

– Mulţumesc tată, zise Ioan sărutând mâna părintelui său. Atunci aş putea să-ţi spun pe loc cine s-ar potrivi cu mine!

– Cine? întrebă Constans cu mirare.

– Filip, băiatul comandantului gărzii palatului! răspunse băiatul repede.

– Şi de ce tocmai el?

– Fiindcă este de o vârstă cu mine şi-mi place să fiu cu el! Ştii că, pe când trăia mama, ne-am jucat deseori împreună şi nu ne-am certat niciodată.

– Aşa este, zise Constans dus pe gânduri. Când mama ta trăia, totul era altfel! şi un suspin îi scăpă de pe buze.

– Deci vrei tată ca Filip...? voi copilul să-l întrebe iar pe tatăl său, dar acesta îl întrerupse:

– Lasă-mă să mă gândesc, fiule! Nu tot ceea ce ne dorim este bun şi de folos. Am să mă mai gândesc! Mai bine vino cu mine, Ioane!

Şi Constans îl apucă pe băiat de mână şi-l duse în apartamentul unde era agăţată acea frumoasă icoană a Maicii Domnului. Se opriră amândoi în faţa ei şi tatăl zise către copil:

– Ioane, ia uită-te la acest tablou! Du-te şi-l priveşte mai de aproape! L-am primit ieri de la părintele Nichifor din Mănăstirea Sfântului Vasilie ca să i-l păstrez.

De-abia îşi aruncă băiatul ochii spre tablou, că şi strigă plin de veselie:

– Asta-i mama!

– Din ceruri! adaugă Constans cu tărie. Ioane, băiatul meu, vreau să-ţi încredinţez un secret. Acum eşti destul de mare ca să înţelegi.

Spunând asta, el se aşeză pe un divan moale şi-l trase pe fiul său alături. Plin de nerăbdare, băiatul îşi îndreptă privirea către tatăl său care începu să povestească:

– Ştii şi tu copilul meu, cât de mult a suferit ţara noastră din cauza lipsei de unitate religioasă. Închinătorii la icoane sau iconodulii cum se mai numesc, vor să venereze – după cum şi Sfânta Biserică a hotărât – icoanele Mântuitorului, ale Preasfintei Născătoare de Dumnezeu

şi ale sfinţilor şi martirilor. Acest lucru este socotit de alţi oameni idolatrie şi de aceea aceştia s-au pornit cu furie ca să distrugă toate icoanele. Poate îţi mai aduci aminte, Ioane, că, nu de mult, împăratul a dat ordin ca toate icoanele din altare să fie scoase afară şi să fie agăţate sus de tot, unde să se poată vedea numai, dar să nu poată fi atinse de credincioşi. Atunci s-a iscat o revoltă foarte mare, atât în Constantinopol, cât şi în alte părţi. Acum, după cum se aude, împăratul are de gând să dea în curând un alt ordin, ca toate icoanele Domnului, ale Maicii Domnului şi ale sfinţilor să fie scoase din biserică şi din locurile sfinţite şi să fie distruse. De aceea părintele Nichifor mi-a dat această icoană pictată de el, pe care o vezi tu aici pe perete, cu rugămintea ca să i-o păstrez până va trece furtuna asta. Prin urmare nu este, dragul meu Ioan, chipul iubitei tale mame, care tragem nădejde că se află în cer, ci este chipul Maicii Domnului.

– Cum?! Al Maicii Domnului?! strigă băiatul mirat. Dar unde este aureola dimprejurul capului cum am văzut că are Maica Domnului în alte icoane?

– Părintele n-a putut să termine icoana, lămuri tatăl. În Mănăstirea Sfântului Vasilie călugării se aşteaptă în fiecare zi să-i vadă venind pe trimişii împărăteşti ca să nimicească toate icoanele. Acum înţelegi pentru ce a vrut pictorul să-şi salveze opera? Aici la noi nu va căuta nimeni şi nici nu va îndrăzni să caute. Asemănarea Maicii Domnului cu mama ta care a murit, asta fiul meu, este o întâmplare; în realitate doar ţie ţi se pare că seamănă.

– Eu totuşi voi considera că este chipul mamei mele. N-ai nimic împotrivă, nu-i aşa, tată?

– Sigur că nu, fiule, răspunse Constans cu însufleţire şi nu fără emoţie. Numeşte-o aşa, Ioane, cu atât mai mult

cu cât pictura nu este încă terminată, şi de aceea poate fi considerată drept portret al unei femei.

După acest schimb de cuvinte, Constans reveni în camera de zi împreună cu fiul său şi-i mai spuse acestuia câte ceva despre cinstirea icoanelor şi despre asprele măsuri împărăteşti care s-au decretat împotriva lor şi care urmează să fie anunțate public.

– Şi ce ai să faci, tată, dacă trimişii împăratului vor veni şi la noi ca să caute icoane? îl mai întrebă Ioan pe Constans.

Acesta zâmbi?

– Dar tu ce-ai face, fiul meu? îi răspunse el.

– Eu? Nu i-aş lăsa cu nici un chip să mi le ia! declară copilul cu ochii strălucind de însuflețire.

– Foarte bine Ioane, îl lăudă senatorul, mângâindu-l pe obraz. Şi tatăl tău gândeşte ca tine, adăugă el.

Capitolul al II-lea

Fapta sângeroasă a lui Leon

În Imperiul Roman de Răsărit domnea din anul 717 împăratul Leon al III-lea Isaurul. El nu era de neam ales, ci era fiul unui cizmar şi de aceea nu putea admira şi preţui cum se cuvine operele de ştiinţă şi pe cele de artă. Fusese un soldat brutal, şi asta-l ajutase să-şi apere imperiul împotriva năvălirilor duşmanilor din afară, însă nu fusese în stare să stingă tulburările interne.

Una dintre ideile sale de căpătâi era să-i convertească la creştinism pe mahomedani şi pe iudei. Un episcop din Asia îi explicase însă că această convertire este cu totul imposibilă din cauza aversiunii pe care cei de altă credinţă o au faţă de icoane. Pentru a înlătura acest obstacol, Leon – care, de altfel, ura icoanele de mai demult şi considera venerarea lor drept idolatrie – dădu ordin ca ele să fie distruse în tot imperiul. El părea să fi dat uitării cu totul motivul pentru care Biserica a stabilit să se reprezinte pe icoane aspecte din viaţa lui Iisus Hristos, a Maicii Domnului şi a sfinţilor. Scopul era ca cei credincioşi care nu ştiu carte şi astfel nu pot citi Sfânta Scriptură, să primească învăţătură privind icoanele. În plus, cărţile erau la acea vreme foarte rare şi scumpe şi de aceea oamenii din popor nu aveau posibilitatea să şi le procure aşa uşor. Împăratul Leon nu ţinu seama însă de toate acestea şi hotărî să nimicească prin toate mijloacele, chiar şi prin violenţă, acest cult al icoanelor pe care el îl dispreţuia. Cine nu împărtăşea ideile împăratului, era socotit idolatru şi hulitor al lui Dumnezeu. Nici

măcar gestul venerabilului patriarh de Constantinopol, Ghermano, de a-l mustra fără teamă pe împărat, nu schimbă cu nimic starea de lucruri. Papa Grigorie al II-lea îi scrise de două ori lui Leon, ca să-l îndemne la o atitudine mai ponderată, însă aceasta îl determină să devină şi mai înverşunat în vederile sale. Şi papa Grigorie al III-lea i se adresă lui Leon, deşi într-un mod cam aspru; el îi făcea imputări pentru măsura luată împotriva icoanelor şi, printre altele, îi scria cu sinceritate apostolică, acestea: „Pentru ce tu, ca împărat şi cap suprem al creştinilor, n-ai ținut seama de sfatul oamenilor instruiți şi cu experiență? Ei ți-ar fi arătat pentru ce Dumnezeu a oprit a fi adorate lucrurile omeneşti". Papa îi încredințase cardinalului Gheorghe sarcina de a înmâna scrisoarea, dar acesta nu avusese curaj să-şi îndeplinească misiunea şi se întorsese îndărăt. Pe drum căzuse în mâinile soldaților imperiali, iar aceştia îi luaseră scrisoarea şi-l duseseră la închisoare.

Împăratul Leon îi răspunse papei de la Roma într-un mod necuviincios: „Eu voi trimite poruncă la Roma să se sfărâme statuia Sfântului Petru şi să fie adus aici în lanțuri papa Grigorie".

Papa răspunse la aceasta: „Papii sunt sunt cei care mijlocesc între Răsărit şi Apus şi amenințările tale nu ne sperie. Câteva mile departe de Roma suntem în siguranță. Privirile țărilor sunt îndreptate spre smerenia noastră; ele îl venerează aici pe pământ pe Sfântul Apostol Petru, a cărui statuie tu ameninți s-o distrugi. Imperiile cele mai îndepărtate ale Apusului se supun lui Hristos şi respectă pe episcopul Romei şi doar tu îți astupi urechile la glasul său. Dacă vei stărui în rătăcirea ta, atunci sângele vărsat va cădea pe capul tău!"

– Citeşte ultimele cuvinte încă o dată! porunci împăratul Leon secretarului său intim, Ştefan, care stătea la o masă în camera de lucru a suveranului său.

– Dacă vei stărui în rătăcirea ta, repetă Ştefan, atunci sângele vărsat va cădea pe capul tău!

Secretarul intim se opri şi-l privi pe suveran, care stătea în fața sa pe un divan de purpură. Fruntea lui Leon se întunecase şi sub sprâncenele sale stufoase se aprinsese focul mâniei. Privirile i se fixaseră pe textul scrisorii pe care i-o dăduse delegatul papei cu un sfert de oră mai înainte. Uitând cu totul de demnitatea sa împărătească, el sări în picioare ca o fiară întărâtată şi răcni:

– O să-i arăt eu acestui mândru şi pretins următor al Ssfântului Petru cât îl bag în seamă! Eu, Cezarul imperiului, să mă plec înaintea lui şi idolatriei sale?! Aceasta nu se va întâmpla niciodată, cât timp voi trăi! Am să fiu şi mai aspru cu idolatrii! Chiar astăzi am să le arăt eu lor şi papei, ce pot! Să tremure toți, de aici şi până la Roma!

Leon tăcu un moment, apoi se întoarse cu un gest poruncitor către secretarul său intim şi-i zise:

– Cheamă aici pe comandantul gărzii imperiale!

Ştefan se întoarse îndată cu ofițerul: era Teodosie, prietenul senatorului Elpidiu.

– Ce porunceşte stăpânul meu, împăratul? întrebă comandantul.

Ochii lui Leon aruncau scântei:

– Ştii icoana de la porticul palatului meu? Poporul superstițios o venerează din cauza aşa-ziselor minuni pe care le face, ca şi cum o bucată de lemn neînsuflețit ar putea să aibă o astfel de putere! Eu vreau să opresc cu forța această neorânduială! Ia, dar, câțiva oameni din garda palatului şi dă jos icoana; porunceşte să o rupă în bucăți, căci asta este voia mea!

Teodosie păru surprins de această însărcinare. El îndrăzni să zică:

– Prea înălțate împărate, ştii că-ți îndeplinesc toate poruncile. Cu toate acestea nu pot să mă opresc a-ți aminti cu tot respectul, că...

– Ce zici?! îl întrerupse Leon nerăbdător.

– Poporul este foarte legat de icoană, zise Teodosie, şi mă tem că s-ar putea isca tulburări mari dacă vom lua icoana Răstignirii de acolo.

Leon îl lăsase pe Teodosie să vorbească, dar expresia iritată a feței sale arăta clar că nu-i plăcuseră cuvintele sincere ale comandantului.

– Pe Joe! blestemă grosolan împăratul. Cum îndrăzneşti să-mi spui aşa ceva?! Te sfătuiesc, Teodosie, să-ți păstrezi părerile doar pentru tine! Cine porunceşte aici, eu sau poporul?! Du-te şi-ți fă datoria dacă nu vrei să te demit!

Comandantul se înclină în tăcere şi plecă. Nu era adeptul icoanelor, totuşi blestemă în tăcere ordinul împărătesc, reflectând asupra urmărilor posibile ale acestuia. Teodosie era soldat şi ştia că nesupunerea este echivalentă cu moartea, de aceea abandonă orice gând şi se pregăti să execute ordinul.

Icoana pe care împăratul hotărâse să o dea jos era foarte veche. Fusese pusă acolo de împăratul Constantin cel Mare în semn de recunoştință pentru biruința sa împotriva lui Maxențiu. Icoana era aşezată deasupra porții palatului imperial, împodobit de altfel cu numeroase colonade şi statui. Poporul evlavios atribuia acestei icoane o mare putere de a face minuni, şi de aceea mulți veneau să se roage în locul acela. Chiar şi acum erau adunați înaintea icoanei câțiva credincioşi.

Teodosie se apropie, în fruntea unui grup de soldați din garda imperială. Aceştia purtau în loc de săbii şi lănci, târnăcoape, securi şi scări. Credincioşii se uitară mirați la soldații care se apropiau. Comandantul porunci poporului să elibereze locul şi să se împrăştie. Oamenii se supuseră murmurând. Abia când se aşezară scările şi câțiva soldați voiră să dea jos icoana, atunci

înțelese poporul ce urma să se întâmple. Un strigăt de indignare trecu din gură în gură:

– Ce vreți să faceți, nelegiuiților?! Să nu îndrăznească nimeni să se atingă de sfânta icoană...! La o parte, profanatorilor!

Strigătele se înteţiră. Atunci comandantul Teodosie dădu ordin soldaților să gonească poporul. Mulțimea îndârjită se opuse, întărită de rânduri noi de credincioşi care năvăleau într-acolo.

Deodată răsună o lovitură: un soldat lovi cu securea în icoană şi din ea se desprinseră câteva aşchii. La vederea icoanei profanate mulțimea fu cuprinsă acum de mânie. Ea se aruncă asupra soldaților, îi răsturnă de pe scări şi-i împinse jos de pe ziduri. Răcnete asurzitoare spintecau văzduhul; doi sau trei din nenorociții mercenari care trebuiau să îndeplinească porunca împăratului, zăceau jos pe pământ într-o baltă de sânge. Pe nefericitul soldat care dăduse cel dintâi lovitura asupra icoanei, femeile îl sfâşiară cu furie, până ce îşi dădu sufletul în mâinile lor.

Vestea despre profanarea icoanei se răspândi cu iuțeala fulgerului. Oamenii năvăleau din toate părțile, ridicându-şi glasul împotriva împăratului şi a mercenarilor săi.

Teodosie văzu că nu poate să țină piept mulțimii înfuriate cu cei câțiva soldați pe care-i avea. Din fericire îi sosea ajutor. Un corp de gardă se apropia în pas alergător. Chiar Leon îl trimisese, căci văzuse de la fereastra palatului imperial ce se petrecuse. Împăratul îi transmitea comandantului să procedeze fără cruțare şi să înece revolta în sânge în cazul în care mulțimea nu s-ar împrăştia de bunăvoie.

– Părăsiți locul imediat! Dacă nu, veți regreta! strigă Teodosie. Avem ordin de la împărat să facem asta!

– Nu plecăm! Jos cu Leon! Să fie blestemat şi el şi toţi cei care-l ajută! ripostă mulţimea înfuriată.

Deodată o voce puternică strigă:

– La patriarh!

La chemarea asta norodul răspunse cu un adevărat urlet de furie şi se repezi în stradă apucând spre palatul patriarhului Anastasie.

Acest om era foarte urât de poporul credincios. Împăratul Leon îl forţase pe octogenarul patriarh Ghermano, care era iconodul, să-şi dea demisia şi în locul său numise pe un cleric venal de la curte, pe episcopul Anastasie.

„Avter patriarhul" – cum îl numea poporul în batjocură – îi făcuse împăratului pe plac; dăduse ordin ca multe icoane, în special cele pe care poporul le venera în mod deosebit, să fie îndepărtate.

Anastasie prevăzuse din timp primejdia ce-l ameninţa; el se ascunsese, pătruns de groază, în palatul imperial. Între timp, mulţimea îndârjită îşi îndesea rândurile. Se adunaseră acum nu doar oameni din clasa de jos, ci şi clerici, femei de condiţie nobilă, monahi şi învăţaţi.

Văzduhul tremura până departe de strigăte: „Jos cu Leon! Blestemat să fie hulitorul de Dumnezeu şi nelegiuitul! Moarte lui Anastasie, necredinciosul!"

Odată pornită, răzmeriţa se întinse ca un foc. Răsculaţii nu se opriră doar la strigăte, ci porniră să arunce statuile împăratului şi portretele lui din localurile publice, la gunoi.

Strigătele pline de furie ale mulţimii se auzeau acum şi în palatul imperial. Le auzea şi Leon.

Capete seci! zise împăratul ca pentru sine, fără însă ca să-şi piardă sângele rece. Am să le arăt eu cine-i stăpânul imperiului!

– Ştefane, strigă el şi se întoarse către secretarul său intim care şedea cuprins de spaimă la masa lui, şi, după cum părea, asculta plin de frică vacarmul din stradă.

– Ştefane, du-te şi-l vesteşte fără întârziere pe Lascaris ca să se ducă cu oamenii săi şi să facă linişte! Cei ce nu se supun să plătească cu viața!

Secretarul intim plecă. Lascaris locuia chiar în palat şi era comandantul oastei capitalei. Auzind ordinul, acesta rosti scurt:

– Ascult şi mă supun!

Într-un sfert de ceas, Lascaris şi soldații lui străbăteau străzile capitalei mărşăluind în formație de luptă. Ajunşi în fața mulțimii înfuriate, se năpustiră cu săbiile scoase, doborând fără cruțare pe toți cei ce le ieşeau în cale. Scăpa cine putea. În scurt timp, pietrele de pe străzi se înroşiră de sânge.

Printre cei scăpați se afla şi un bătrân îmbrăcat în haine zdrențuite. Era un sărman care îngenunchea adesea înaintea icoanei de la poarta palatului imperial, căutând mângâiere. Aflând că soldații vor s-o ridice de acolo, se alăturase şi el mulțimii celor care protestau împotriva ordinului împăratului. Acum, deşi scăpase cu viață, era urmărit de un soldat cu sabia scoasă. Numai câțiva paşi îl mai despărțeau pe bătrân de urmăritorul său, când deodată un călugăr înalt de statură şi slab se aşeză înaintea soldatului, oprindu-i brațul:

– Lasă-l, prietene, căci nu ți-a făcut nici un rău! rosti călugărul cu voce blândă. Soldatul însă, înfuriat că fusese împiedicat să-şi ducă fapta la bun sfârşit, ridică sabia şi-l lovi puternic pe călugăr în cap. Omul se prăbuşi cu un geamăt la pământ şi-şi dădu îndată sufletul.

Bătrânul cel sărman, văzându-se salvat, se grăbi să se pună la adăpost.

În mai puțin de o oră, revolta fu înăbuşită. Împăratul Leon triumfa. La sfârşitul zilei, vechea icoană a Răstignirii zăcea sfărâmată la poarta palatului. În locul ei, tiranul iconoclast porunci mai târziu să se pună o cruce simplă.

Capitolul al III-lea

Vestitorul

Revolta închinătorilor de icoane fusese înăbuşită în sânge. Poporul însă blestema numele împăratului şi venera ca martiri pe aceia care căzuseră sub ascuţişul săbiei. Amintirea celor ucişi îi întărea mai mult în credinţă pe cei rămaşi în viaţă.

Ne putem uşor închipui ce simţea Elpidiu, care era profund devotat Bisericii sale. Câteva ore după înăbuşirea în sânge a revoltei iconodulilor, Constans Elpidiu se afla în locuinţa sa. Şedea cu capul rezemat de mâna dreaptă şi se uita posomorât înainte. Deodată bătu cu pumnul într-o măsuţă care se afla lângă el şi strigă revoltat:

– Mânca-l-ar iadul! Împăratul este un tiran şi nu merită să mai trăiască!

Nu era nimeni care să-l audă, în afară de fiul său Ioan care şedea la picioarele tatălui său şi se juca cu un pisoi persan.

– De ce a poruncit împăratul să fie omorâţi oamenii? întrebă băiatul, şi pe faţa lui se furişă o umbră de spaimă. Nu înţeleg de ce închinarea la icoana cea veche de la poartă să fie o faptă rea!

– Nici eu nu înţeleg, răspunse Constans, dar împăratul este un tiran căci numai un tiran poate să se poarte ca el!

Constans fu întrerupt de un servitor care-l anunţă că a sosit un trimis de la palatul imperial şi aşteaptă în anticameră.

Elpidiu fu surprins neplăcut de această ştire, totuşi se stăpâni şi porunci să fie introdus trimisul. Era un funcționar de la cancelaria împăratului:

– Secretarul intim, Ştefan, vă roagă stăruitor să veniți îndată până la el, zise omul.

Elpidiu îl privi mirat pe aducătorul veştii:

– Ce vrea Ştefan de la mine?! îl întrebă pe un ton uşor iritat. Imediat se stăpâni însă şi adăugă:

– Transmite-i salutările mele! Voi veni!

Secretarul intim locuia într-o casă învecinată cu palatul imperial, aşa încât Elpidiu n-avu mult de mers.

– Ai trimis după mine? întrebă Constans.

– Da, am îndrăznit să fac asta, deşi ar fi trebuit să vin eu la dumneavoastră. Motive puternice m-au determinat însă ca să procedez aşa şi sper că mă veți ierta îndată ce le veți cunoaşte.

Secretarul intim îl pofti pe Elpidiu să se aşeze pe un divan, iar el se aşeză în fața lui pe un fotoliu prețios.

– Dați-mi voie să vă vorbesc fără ocol, începu Ştefan şi vocea sa tremura uşor. Ce părere aveți despre ceea ce s-a întâmplat astăzi? Nu-i aşa că este îngrozitor?

Constans nu răspunse nimic. Cercetă îndelung fața secretarului intim, apoi rosti cu rezervă:

– Împăratul probabil a avut motivele sale ca să procedeze în acest mod. Mulțimea l-a întărâtat, el a....

Ştefan îl întrerupse pe Elpidiu cu un gest al mâinii:

– Lăsați asta, Elpidiu, zise el, ştiu ce vreți să spuneți! Vreau să fiu sincer şi cinstit. Ascultați! Eu nu sunt dintre aceia care cred că este bun tot ce spune sau ce face împăratul. Vă mirați, Elpidiu! Ştiu că în ochii voştri eu trec drept partizan înfocat al împăratului. Dar o să vă mirați şi mai mult, când am să vă spun că în problema icoanelor eu nu împărtăşesc punctul de vedere al împăratului.

– Cum?! exclamă Elpidiu surprins. Dumneata nu eşti iconoclast, Ştefane?! Lumea crede că dumneata îl influențezi pe împărat ca să urască icoanele! Dumneata şi patriarhul!

Fața secretarului intim se crispă dureros?

– Până de curând, chiar cu câteva ore înainte, eram împotriva icoanelor, deşi nu sunt răspunzător pentru toate nedreptățile pe care le-a făcut împăratul. Astăzi însă mi-am schimbat părerea. Poate îl ştiți pe călugărul Nichifor din Mănăstirea Sfântului Vasilie?

– Da, îl cunosc. Este un mare artist, poate cel mai bun pictor din capitală. Ce-i cu el? întrebă Elpidiu plin de nerăbdare.

– Ei bine, Nichifor nu mai trăieşte, spuse Ştefan pe un ton trist.

Constans se ridică de pe divan frângându-şi mâinile?

– E cu putință ?! Nichifor mort?! N-am ştiut că a fost bolnav!

– Bolnav?! Nu a fost bolnav! L-au omorât! zise Ştefan posomorât. Întâmplarea a făcut ca el să se afle în apropierea palatului când a început măcelul. Se băgase în mulțime ca să potolească răzmerița şi a fost ucis cu sabia de un soldat, pe când voia să apere pe un bătrân sărman.

– Sărmane prietene! Sărmanule Nichifor! suspină Elpidiu şi lacrimi curate se iviră în ochii săi.

– Era prietenul dumneavoastră?

– Da.

– Era şi al meu, deşi nu în sensul strict, cum înțelegeți dumneavoastră, Elpidiu. Eu l-am văzut doar o singură dată şi am vorbit prea puțin cu el, dar îl consideram prieten. Iată cum stau lucrurile: soția mea a făgăduit – acum aproape trei ani – pe când era grav bolnavă, că va pune să fie pictată o icoană a Maicii Domnului şi o va dărui unei biserici din capitală. Ea s-a ridicat din boală, icoana a fost pictată, dar nu a ajuns la soția mea,

căci atunci s-a iscat lupta împotriva icoanelor şi eu, din cauza serviciului nu puteam şi nici nu voiam să am icoane în casa mea, mai ales că împărtăşeam ideile împăratului. Prin urmare icoana nu a ajuns la mine, ci a rămas în posesia artistului. Astăzi îmi pare rău că n-am luat-o atunci, şi nimeni nu regretă mai mult pierderea icoanei, decât soţia mea.

Elpidiu deveni atent. El se gândi la icoana Maicii Domnului pe care o primise de la călugărul Nichifor spre păstrare. Poate era tocmai aceea la care se gândea secretarul intim. După un moment de gândire, el zise:

– Nichifor, Dumnezeu să-l ierte, mi-a dat ieri o icoană a Maicii Domnului şi m-a rugat s-o ascund. Sărmanul, trebuie să fi avut vreo presimţire despre ceea ce avea să se întâmple cu el! În tot cazul, a vrut să-şi pună opera la adăpost. Cunoaşteţi icoana?

– Da, am văzut-o odată în chilia lui, spuse Ştefan şi i-o descrise cât putu mai bine. Imaginea coincidea cu icoana lui Elpidiu, ceea ce-l făcu pe acesta să se hotărască.

– Este chiar icoana pe care mi-a încredinţat-o Nichifor! Vrei s-o vezi, Ştefane?

– Aş vrea.

– De vreme ce icoana este proprietatea dumitale, trebuie să ţi-o înapoiez, deşi îmi vine greu să mă despart de ea. Fiul meu Ioan găseşte că icoana seamănă cu biata lui mamă şi de aceea o şi numeşte aşa.

Ştefan ascultase în tăcere. După o mică pauză, secretarul zise:

– Permiteţi-mi, Elpidiu, să vă propun să păstraţi şi de acum înainte icoana. Cred că veţi fi de acord.

Elpidiu mulţumi, apoi dădu să se ridice de pe divan. Ştefan îl rugă să mai rămână puţin:

– Din motive de prudenţă, nu voi merge la dumneavoastră acasă ca să văd icoana. Voiam să vă vorbesc mai

ales despre o altă problemă, cel puțin la fel de serioasă ca şi cea pe care am discutat-o adineauri.

– Pare a fi o chestiune periculoasă, zise Elpidiu, cam în glumă, cu toate că simțea în inima sa strecurându-se un fior de nelinişte.

– Băgați de seamă Elpidiu, începu secretarul intim, căci aveți un prieten la curte care vă trădează.

– Cine este? strigă Elpidiu surprins.

– Comandantul gărzii imperiale.

– Teodosie?! Cu neputință!

– Este aşa cum vă zic! De curând a spus ceva care mi-a trezit bănuielile. Mai mult, el v-a pârât că sunteți închinător la icoane. Asta o ştiu chiar de la împărat. Păziți-vă de Teodosie!

Elpidiu stătea nemişcat şi se uita neîncrezător la secretarul imperial. Fața lui Ştefan avea o expresie sinceră şi cinstită.

– Dar ce l-a putut determina pe Teodosie să facă asta? izbucni demnitarul.

– Nu ştiu. Nu mă veți trăda, nu-i aşa?

– Nici vorbă! strigă Elpidiu. Îți mulțumesc din inimă pentru sfatul dumitale! Îți datorez recunoştință şi, dacă mă socoteşti vrednic, numără-mă şi pe mine printre prietenii dumitale.

Elpidiu îi întinse mâna secretarului, iar acesta o strânse cu bucurie.

– Eu mă simt onorat să mă număr printre prietenii dumneavoastră! rosti Ştefan pe un ton vioi.

Capitolul al IV-lea

Prietenii învrăjbiți

Elpidiu ocupa de mulți ani funcția de senator şi de consilier împărătesc. Se bucura de cea mai mare încredere din partea împăratului, căci îl făceau vrednic de asta caracterul său nobil, istețimea spiritului şi înalta sa cultură. Onorurile cu care îl copleşea împăratul îi adusese invidia unor curteni. Elpidiu îşi cunoştea adversarii, în măsura în care ei declarau pe față că sunt împotriva lui. Nu de aceştia se temea, ci de cei care-l duşmăneau în ascuns. Faptul că şi Teodosie îl invidia îl mâhnea pe Constans, cu atât mai mult cu cât erau prieteni din tinerețe şi nu se certaseră niciodată.

Senatorul părăsi locuința secretarului, adânc întristat.

Ce să facă? Cum să se poarte de-acum încolo cu Teodosie? Şi de ce acesta şi-a schimbat sentimentele față de el?

Întrebări şi gânduri de tot felul se învârteau haotic în capul lui Constans, pe când mergea pe drum. Se hotărî să nu se întoarcă acasă.

După ce străbătu un rând de străzi, se opri în fața unei clădiri mari. Aici era mănăstirea vasilienilor. Senatorul Elpidiu bătu în poartă cu ajutorul unui cârlig. După câteva minute i se deschise şi el intră înăuntru.

De când lui Elpidiu îi murise soția, de gospodăria sa îngrijea o servitoare bătrână şi credincioasă care fusese odinioară doica micului Ioan. Aceasta îi ținea acum copilului locul de mamă; pentru educația lui, ea era ajutată

de un profesor iscusit care venea zilnic în casa senatorului şi instruia pe băiat.

Ioan era un băiat foarte sârguincios, care învăța repede, ceea ce-l bucura nespus de mult pe tatăl său. Promitea să fie un tânăr strălucit, căci avea înalte calități morale. Singura scădere părea să fie temperamentul său iute, lesne aplecat spre mânie. Această irascibilitate a lui Ioan îl îngrijora pe Constans şi de aceea se silea, atât el cât şi profesorul Hebeschus, să îmblânzească această trăsătură a băiatului. La rugămințile şi sfaturile celor doi, copilul răspundea cu promisiuni de îndreptare pe care le uita curând. Se lăsa cuprins de furie din lucruri de nimic şi, odată mânia trecută, se căia şi făgăduia din nou să se îndrepte.

Această înclinație temperamentală a fiului fusese pricina pentru care senatorul Elpidiu îl ținuse deoparte de tovărăşia băieților de vârsta lui.

Pe de altă parte, Ioan îl rugase de multe ori pe tatăl său ca să-l invite pe Filip, fiul comandantului Teodosie, să se joace împreună în grădina casei lor. Mai înainte, pe când trăia încă mama lui Ioan, cei doi băieți fuseseră adeseori împreună, acum însă Constans găsea de cuviință că este bine să-l ferească pe fiul său de orice influență străină. Cum uşor se poate înțelege, Ioan nu se învoia cu această interdicție. Cu deosebire astăzi, el se gândea să insiste pe lângă tatăl său ca să-i promită că-l va pofti pe Filip la ei. Băiatului i se părea că tatăl său se hotărăşte prea greu. „De ce oare nu s-a hotărât el pe loc? Pentru ce îi trebuie timp de gândire? Doar e vorba totuşi de un lucru neînsemnat!”

Aşteptarea îl umpluse de plictiseală. Deodată îi veni o idee. Se duse la doica sa şi-i zise alintându-se:

– Theoda, am să te rog ceva. Vrei?

– Ce vrei, puiule? răspunse bătrâna servitoare.

– Tata mi-a promis că-l va chema pe Filip al comandantului Teodosie la noi, ca să mă joc cu el. Nu vrei tu să te duci la el şi să-i spui că poate să vină la mine?

Theoda se uită serioasă la băiat:

– Sigur a aprobat tatăl tău asta? obiectă bătrâna, stând pe loc.

– O, da! Mi-a promis! răspunse Ioan cu vioiciune.

– Ei bine, atunci mă duc, zise Theoda şi plecă.

După câteva minute, ea reapăru însoțită de un băiat cu vreo doi sau trei ani mai mare decât Ioan.

Băieții se salutară, plini de veselie:

– O, ce bine-mi pare că te văd! strigă Ioan. Voiam tare mult să te văd, Filipe!

– Aş mai fi venit pe la tine, dar n-am vrut să te vizitez neinvitat, râse celălalt.

Ioan îl apucă de mână pe Filip şi-l conduse în grădină. Sub o tufă erau puse fructe şi dulcețuri şi băieții gustară cu plăcere din toate acele bunătăți. După aceea, începură să se joace.

Când obosiră, Ioan îşi pofti tovarăşul în casă:

– Filipe, am să-ți arăt ceva frumos, îi zise el cu o mină gravă.

Filip îl urmă, plin de curiozitate copilărească. Ioan îl conduse în camera în care se afla icoana Maicii Domnului:

– Uite o icoană! Nu-i aşa că-i foarte frumoasă? Ştii cine este?

– Maica Domnului, zise Filip.

– Te înşeli. Asta este mama mea, susținu Ioan cu tărie.

– Ce vrei să spui? întrebă celălalt mirat. Cine şi-a bătut joc de tine şi ți-a spus asta?! Este chipul Maicii Domnului şi nu trebuie să stea aici!

– Pentru ce?

– Fiindcă este ordin să nu mai fie cinstite icoanele. Tatăl meu nu vrea să vadă nici o icoană în casa noastră. El zice că este idolatrie şi că împăratul nu tolerează asta.

Ioan îl privi uimit. Deodată ochii săi se încruntară şi faţa i se făcu roşie:

– Împăratul este un tiran, zice tatăl meu şi el trebuie să ştie, căci cunoaşte pe împărat mai bine decât...

– Decât tatăl meu?! îl întrerupse Filip iritat. Al meu este comandantul gărzii imperiale şi ştie şi mai bine!

– Tatăl meu este senator şi consilier al împăratului, declară Ioan, el trebuie să-l sfătuiască pe împărat, aşa că tatăl meu ştie toate cu mult mai bine!

– Dar împăratul este cel mai înţelept şi mai cuminte dintre toţi oamenii, ripostă Filip cu îndârjire, căci altfel n-ar fi împărat! Aşadar el are dreptate când opreşte venerarea icoanelor, iar tu şi tatăl tău n-aveţi dreptate!

Ioan îl fixă un moment pe Filip cu privirea, apoi izbucni:

– Spui asta chiar în casa noastră? Ne jigneşti şi pe mine şi pe tatăl meu!

– Dar adevărul nu este o insultă, zise Filip. Sau e mai bine să minţi?

– Tu minţi! strigă Ioan cuprins de mânie, tu eşti un mincinos! Împăratul este un tiran iar tu, Filip, eşti un mincinos! Aşa să ştii!

– Ioane, dacă n-aş fi în casa voastră, te-aş face să-ţi pară rău pentru vorbele astea! răspunse Filip palid de mânie. Am să-i povestesc totul tatălui meu şi ai să vezi ce o să ţi se întâmple!

– Vrei să-i spui tatălui tău?! strigă Ioan iritat. Bine, fă ce vrei! Crezi oare, că nouă ne e frică de tine şi de tatăl tău?! Al meu este şi mai... Pleacă mai repede căci altfel... Şi el îşi ridică pumnul şi se repezi ameninţător către prietenul său.

– Vrei să mă baţi?! îi zise Filip în batjocură şi-l privi dispreţuitor pe băiatul din faţa lui, care era mai mic de statură decât el. Trebuie să mai creşti!

– Aşa?! strigă Ioan mânios şi, în aceeaşi clipă îl lovi pe Filip în faţă cu atâta putere, încât acesta căzu pe spate ţipând.

La acest zgomot veni şi Theoda. Ea îi întrebă speriată din ce cauză s-au certat.

Ioan îi povesti totul aproape cuvânt cu cuvânt.

Bătrâna căută să liniştească pe Filip, dar acesta strigă plângând:

– Niciodată n-am să-l iert pe Ioan! şi plecă repede.

– Ioane, ce ai făcut! îl dojeni Theoda după plecarea lui Filip. Nu numai că l-ai bătut pe Filip – ceea ce n-ar fi cel mai rău lucru – dar în nesocotinţa ta ai insultat pe împărat!

– Ce-mi pasă mie de împărat! zise Ioan cu semeţie. Filip ne-a jignit pe tatăl meu şi pe mine şi acest lucru este mai grav decât dacă l-aş fi insultat eu pe împărat!

– Cine l-a insultat pe împărat? rosti o voce bărbătească pe un ton ridicat.

Era senatorul care tocmai atunci intra în odaie. El se uită uimit la faţa agitată a fiului său şi la figura buimăcită a servitoarei.

– Ce s-a întâmplat? întrebă el.

Ioan mărturisi în mod sincer totul, fără a ascunde nici cel mai mic lucru.

– Copil fără de minte! strigă senatorul, ce vrăjmaş te-a împins la asta?! Îţi dai seama ce faptă nesocotită ai făcut?!

– Ştiu, tată, răspunse băiatul fără teamă. Eu am spus adevărul! Împăratul este un tiran; tu însuţi ai afirmat asta şi tatăl meu nu minte!

Şi ochii băiatului priviră cu încredere în ochii tatălui său.

Elpidiu era gata să-l mustre aspru pe fiul său din cauza faptei sale şi mai ales din cauza exprimării lui la adresa împăratului, când răspunsul copilului îl dezarmă

complet. Orice defect ar fi avut Ioan, acesta dispăru în ochii tatălui, în fața curajului uimitor cu care fiul său spunea adevărul. În sinea sa Elpidiu se simți mândru de băiatul său. El uită de toate şi îmbrățişându-l, îi zise profund mişcat:

– Eşti un adevărat Elpidiu! Singurul care contează este adevărul! Totuşi, copile, mânia nu e bună. Vrei să-mi promiți că te vei schimba?

La dojana blândă a tatălui său, Ioan simți o sinceră părere de rău şi făgădui, ca de obicei, că se va îndrepta. Că promisese asta de nenumărate ori, el nu se mai gândi.

Capitolul al V-lea

Ioan Damaschinul

Filip veni acasă plângând. Fiindcă tatăl său era la palatul imperial, băiatul se jelui mamei sale pentru păţania lui.

Eudoxia, soţia lui Teodosie, era totuşi prea înţeleaptă ca să dea vreo însemnătate certei celor doi băieţi. Pe lângă aceasta, ea fusese prietenă apropiată cu soţia senatorului Elpidiu şi pentru asta ea căută să scuze purtarea micului Ioan.

– Te rog să nu-i spui tatălui tău ceva despre asta, îi porunci ea fiului său.

– Bine, îi răspunse Filip.

În sinea sa el însă hotărî ca să-i spună tatălui său toată istoria.

Nu izbuti în aceeaşi zi, deoarece tatăl său era ţinut departe de casă din cauza serviciului. În ziua următoare însă el îi povesti totul, ba mai şi exageră, ca vinovăţia lui Ioan să pară şi mai mare în ochii lui Teodosie.

Acesta se prefăcu indiferent, însă Filip, care-l cunoştea pe tatăl său, îşi dădu seama că se mâniase.

În realitate, comandantul simţea acea lovitură ca pe o insultă personală. Când Filip se îndepărtă, Teodosie nu se mai putu stăpâni şi-şi vărsă mânia:

– O să mi-o plăteşti, Elpidiu! Te urăsc demult! Ştiu că poţi să mă faci să cad în dizgraţia împăratului, dar acum am să ţi-o fac eu ţie! E bine că s-a întâmplat aşa!

O oră mai târziu, Teodosie se duse iar la palatul imperial. El rămase în anticamera suveranului şi se anunţă

pentru o audiență particulară. Aşteptă mult până ce fu poftit să intre la împărat:

– Ce te aduce aici, Teodosie? îl întrebă împăratul Leon bine dispus. Nu se întâmplă des să ai ceva să-mi spui.

– Când se întâmplă totuşi, stăpâne, înseamnă că am motive serioase, răspunse Teodosie grav.

– Atunci, vorbeşte! porunci suveranul. Nu cumva este vorba de vreo uneltire împotriva mea? adăugă el surâzând.

– Este vorba de o lezare a demnității tale imperiale, răspunse Teodosie apăsat.

Şi începu să povestească ceea ce ştia de la Filip.

Împăratul ascultă cu vădit interes. Îşi ținea buzele strânse, dar ochii îi sclipeau amenințători.

Când Teodosie sfârşi, îi zise:

– Îți mulțumesc. Ceea ce mi-ai spus este foarte important pentru mine.

Teodosie se înclină adânc şi plecă.

Îndată după aceasta intră Ştefan, secretarul intim, dintr-un cabinet alăturat şi-i întinse împăratului o scrisoare închisă.

– De la papa din Roma, zise el. E un om care aşteaptă în cabinetul meu. Dacă vrei să vorbeşti cu el, stăpâne, atunci îl chem.

– Citeşte-mi mai întâi conținutul scrisorii, porunci Leon.

Ştefan desfăcu sigiliul de ceară, deschise scrisoarea şi citi:

„Grigorie, către Leon al III-lea, stăpânitorul Imperiului Roman de Răsărit.

Am auzit de mai multe ori cu durere că nu ai la inimă Biserica şi învățătura ei privitoare la cultul icoanelor.

Îi acuzi pe drept-credincioşi de idolatrie şi în felul acesta îți dai pe față propria neştiință în cunoaşterea Scripturii.

Încă din Vechiul Testament, unde totuşi înclinarea poporului iudeu către idolatrie şi păgânism era aspru combătută, Dumnezeu a poruncit slujitorului Său Moise ca să facă lucruri închipuite: heruvimi şi serafimi şi alte obiecte preţioase, necesare în templu pentru cult. În acea vreme Dumnezeu nu se descoperise oamenilor în chip material, de aceea nu voia să fie înfăţişat nicicum.

În Noul Testament însă, Dumnezeu, din milostivire către neamul omenesc, S-a întrupat şi a petrecut în mod văzut pe pământ. Faptul acesta a fost mărturisit de apostoli şi sfinţi.

Pentru ce neamurile de mai târziu să fie lipsite de mângâierea de a-I privi Chipul şi Crucea?

Noi nu ne închinăm la pietre, la pereţi, cum ne acuzi, ci la icoane, mai precis la ceea ce reprezintă ele. Acestea ne ajută să ne aducem aminte de Împărăţia cea de sus şi ne deşteaptă din trândăvia simţurilor noastre spre contemplarea celor cereşti. Dacă ai veni în şcolile noastre ca vrăjmaş şi distrugător al icoanelor, copilaşii cei credincioşi ţi-ar arunca în cap tablele şi abecedarele lor. Cel care nu vrea să înveţe de la cei pricepuţi şi înţelepţi, va fi îndreptat de către cei nepricepuţi şi neînţelepţi!"

Ştefan se opri:

– Gata? întrebă împăratul un ton iritat.

– Da, stăpâne.

– Adu-mi pe omul care aşteaptă afară.

Ştefan se supuse poruncii.

În faţa împăratului apăru un călugăr înalt şi slab cu capul aproape pleşuv. Avea faţa senină şi ochii strălucitori.

– Cine eşti tu? întrebă Leon poruncitor.

– Eu sunt Ioan Damaschinul, răspunse cel întrebat, cu atâta linişte şi demnitate, încât împăratul rămase uimit. Dar uimirea sa crescu văzând că monahul stă înaintea sa fără teamă şi fără sfială.

Ioan era cel mai renumit învăţat al timpului său şi unul dintre cei mai înfocaţi apărători ai cultului icoanelor. Se trăgea din Siria, unde bunicul şi tatăl său ocupaseră funcţii înalte la curtea califului. El însuşi fusese la mare cinste. În locul tuturor acestora, el preferase viaţa liniştită de mănăstire şi se dedicase netulburat ştiinţelor pentru care dascălul său, Cosma, un călugăr grec din Calabria, foarte învăţat, îi insuflase un mare zel.

Înainte de a intra în mănăstire, el combătuse edictul iconoclast al lui Leon, prin scrierea sa *Cuvinte pentru icoane*. Datorită acesteia, se înmulţiseră închinătorii la icoane. Acum Ioan, monahul cel învăţat, stătea în faţa adversarului său, împăratul Leon, iar acesta îl privea, uimit de ţinuta sa demnă:

– Aşadar, tu eşti acel Ioan Damaschin, rosti Leon după o clipă de tăcere, care ai combătut atât de aspru decretul meu?

– Da, împărate. Decretul va fi combătut cât timp vei merge pe căi greşite, declară curajos monahul.

– Şi dacă voi porunci ca să-ţi stea capul unde-ţi sunt picioarele? îl întrebă împăratul sarcastic, fulgerându-l cu privirea.

– Poţi s-o faci! răspunse Ioan fără vreo urmă de spaimă. Capul poţi să mi-l iei, dar ideile din el nu!

– Cum?! strigă împăratul furios. Am să fac să cadă şi capul tău şi capetele tuturor idolatrilor, iar odată cu ele am să pun să fie nimicite şi chipurile de lemn şi de piatră pe care voi le adoraţi!

– Iartă-mă, împărate, dar greşeşti, răspunse Ioan liniştit şi cu o sinceritate uluitoare. Noi nu adorăm icoanele în sine, ci venerăm fiinţele cereşti care sunt închipuite pe ele. În diferite locuri ale oraşului este expus chipul tău. Pentru ce ai poruncit aceasta? Ca să venereze poporul chipul tău? Dar tu nu te compari cu Dumnezeu şi sfinţii Săi!

– Ai grijă ce vorbeşti, călugăre! zise împăratul amenințător.

– Împărate, nu m-ai ascultat până la sfârşit, rosti Ioan liniştit. Dacă chipul tău este al unui om care are însă drept la respect, cu atât mai mult Dumnezeu! Şi precum se cuvine ca poporul să le poarte respect şi curtenilor tăi, tot aşa se cuvine să fie cinstiți şi sfinții lui Dumnezeu!

Leon păru învins de explicațiile călugărului, neştiind ce să răspundă la argumentele acestuia. Într-un sfârşit, zise:

– Totuşi poporul adoră icoanele cu o venerație idolatră.

Ioan îi răspunse:

– Ei bine, unii au alunecat din neştiință în această rătăcire de care vorbeşti, împărate. Uiți însă că Biserica trebuie să-i învețe pe toți, că ea are misiunea şi datoria de a-i aduce pe cei rătăciți pe calea cea dreaptă şi de a-i lămuri pe cei neştiutori. Menirea aceasta i s-a încredințat de către întemeietorul ei, Domnul nostru Iisus Hristos. Nu ție, o împărate, sau vreunui alt stăpânitor al lumii acesteia, v-a zis Hristos: Mergeți şi învățați toate popoarele!, ci Bisericii Sale şi capilor ei. Prin urmare, nu regii şi împărații trebuie să decidă în privința lucrurilor dumnezeieşti şi a celor bisericeşti, ci Biserica, fiind păstrătoarea învățăturii lui Hristos. Iar eu, ca unul ce sunt robul ei, sunt trimis ca să-ți spun adevărul!

– Monahule, vorbeşti prea îndrăzneț! strigă Leon, cu o voce în care totuşi se simțea o admirație ascunsă pentru omul din fața sa. Dacă n-ai fi tu renumitul Ioan Damaschin, nu ți-aş fi permis să-mi vorbeşti aşa! Ceea ce vreau să-ți spun este că nu voi fi abătut de la țelul meu nici de pretinsul următor al Sfântului Petru, nici de oricare altul de pe pământ! Idolatria va fi stârpită din imperiul meu, şi pentru asta nu mă voi da în lături de la nimic!

– Biserica a câştigat deja o mulțime de martiri datorită metodelor tale de a stârpi idolatria, strigă Ioan, însuflețit

de o putere nevăzută. Ea are motive să-ți mulțumească. Oricum, nu uita, împărate, că va veni şi răsplata pentru faptele tale! Imperiul va fi greu încercat: oraşele tale vor fi dărâmate de cutremure, iar sarazinii vor chinui norodul cu războaie sângeroase.

– Taci! răcni Leon mânios. Pleacă de aici! Spune altora profețiile tale! Mergi, îți spun, fiindcă altfel s-ar putea să-mi ies din fire şi să te trimit fără cap de aici!

Ioan Damaschinul se îndepărtă.

În urma lui, împăratul stătu pe gânduri câteva clipe, apoi se aşeză la masa lui de lucru şi porunci secretarului său intim să redacteze un edict prin care să fie oprite de la venerare toate icoanele, sub amenințarea pedepsei cu carcera. Cine se va răzvrăti pe față împotriva ordinului împărătesc va fi pedepsit cu moartea.

Ştefan se aşeză îndată la lucru în camera împăratului. Se auzea doar zgomotul penei pe hârtie. După vreun sfert de ceas se ridică şi începu să-i citească lui Leon ceea ce scrisese:

„Noi, Leon al III-lea, prin grația lui Dumnezeu, Împărat al Imperiului Roman de Răsărit, stăpânitor al Asiei Mici şi al Siciliei, facem cunoscut prin aceasta tuturor supuşilor de orice stare şi vârstă:

Considerăm ca o rătăcire a spiritului omenesc şi ca o hulire a Preaînaltului Dumnezeu a venera icoanele care sunt făcute de mâini omeneşti ca şi cum ele ar fi Însuşi Dumnezeu sau Maica Domnului sau sfinții.

Aşadar, poruncim cu asprime ca să se îndepărteze icoanele din toate bisericile, de pe lângă toate drumurile şi din toate locurile publice.

Cine se va opune acestei voințea noastre, să fie pedepsit cu carceră aspră şi chiar cu moartea prin sabie, după împrejurări!"

Împăratul ascultase cu atenție. Deodată strigă?

– Ştefane, eu vreau şi mai mult decât atât! Adaugă în edict şi fraza:

„Este voinţa noastră neschimbată, ca să fie îndepărtate icoanele şi din locuinţele particulare. Cine se va opune acestei porunci, să primească aceeaşi pedeapsă."

Secretarul intim se uită, ezitând, la împărat.

– Ce este, Ştefane? zise împăratul iritat. N-ai priceput ce vreau? Cred că am vorbit destul de lămurit!

– Dar, stăpâne, obiectă Ştefan mă tem că acest punct ar lovi prea tare în drepturile şi libertatea câtorva persoane care...

– Îţi poruncesc să scrii! comandă Leon. Nu ţi-am cerut părerea!

Ştefan făcu după voinţa despotului, deşi era indignat în sinea sa. El trebui să citească încă odată întreg edictul şi abia acum fu Leon mulţumit. Împăratul îşi puse iscălitura, iar secretarul aplică sigiliul. Acum voinţa împăratului trebuia să fie dusă la îndeplinire în tot imperiul.

Capitolul al VI-lea

Arestat

O săptămână întreagă trecuse de la publicarea noului edict, care le întrecea pe toate în asprime.

Numele împăratului era hulit de mulţime de oameni, căci, de acum încolo, atât cei săraci, cât şi cei bogaţi care se închinau la icoane trebuiau să se teamă necontenit că într-o zi vor veni şi pe la casele lor trimişii împăratului.

Leon era furios mai cu seamă pe episcopul Romei care îndrăznise să-l înfrunte în ultima scrisoare. Pe el – pretinsul următor al lui Sfântului Petru – voia Leon să se răzbune. Voia să-l prindă, fie prin viclenie, fie prin forţă.

Pe lângă aceasta, Leon era furios şi pentru faptul că vedea proorociile lui Ioan Damaschinul îndeplinindu-se sub ochii lui. Se scurseseră opt zile de la edict şi sute de oameni fuseseră omorâţi pe străzile Constantinopolului de către soldaţii gărzii imperiale. Un cutremur mare distrusese oraşele de pe coasta Mării Egee, pustiise insulele şi provocase moartea multor oameni, iar pe supravieţuitori îi umpluse de frică şi groază. Părea că toate aceste încercări erau pedeapsa lui Dumnezeu pentru fărădelegea împăratului.

Într-o zi, Leon se plimba pe aleile grădinii sale, când se apropie de el generalul Chalios, comandantul suprem al armatei.

Faţa sa era serioasă şi întunecată; el părea a fi mesagerul unor veşti triste.

Împăratul îl întâmpină şi-i zise, mai înainte de a-şi deschide Chalios gura:

– Mă tem că nu aduci veşti bune!

– Aşa este, împărate. Locuitorii de la Marea Egee s-au răsculat. Şi-au pregătit o flotă puternică şi sunt în apropierea capitalei. Se zice că vor să proclame un nou împărat. Trebuie că au legături secrete cu iconodulii.

– Cine zice asta? întrebă Leon cu prefăcută nepăsare.

– Aşa se zvoneşte. Mie mi-au spus-o nişte oameni care au sosit astăzi la mine.

– Îţi cunoşti datoria, Chalios. Fă-ţi-o! răspunse împăratul scurt. Adună armata şi flota şi lasă-i pe răsculaţi să se apropie!

Chalios plecă.

Leon se mai plimbă un timp meditând la veştile ce i se anunţaseră. Deodată, buzele sale se strânseră în semn de dispreţ, iar faţa sa căpătă o expresie de cruzime: „Vor un nou împărat! Vor vedea ei! Iconodulii vor avea aceeaşi soartă ca răsculaţii!"

El părăsi grădina şi se întoarse în apartamentele sale. Acolo chemă la sine pe secretarul intim.

– Ştii că cei de la Marea Egee s-au răsculat împotriva mea? Şi că sunt pe drum cu o flotă puternică? îl întrebă el pe Ştefan.

Acesta făcu ochii mari, când auzi vestea aceasta:

– Este adevărat, stăpâne? întrebă el îndoindu-se. Nu pot să cred!

– Ei sunt iconoduli şi deci sunt împotriva mea. Şi în capitală sunt oameni care s-au unit în secret cu ei şi care vor să mă detroneze. N-ai auzit de ei până acum, Ştefane?

Leon îl fixă cu privirea pe secretarul său intim. Acesta îl privi pe împărat cu spaimă:

– Dumnezeu mi-e martor că n-am auzit! Nici nu pot să cred că există oameni de felul ăsta!

– Pot să-ţi numesc pe dată pe unul care nu se sfieşte a mă face tiran şi care îl învaţă chiar şi pe fiul său să mă urască! Este senatorul Elpidiu!

Ştefan îngălbeni şi începu să tremure. Trebui să facă eforturi mari ca să nu se trădeze.

Din fericire, Leon păru că nu observă, fiind cuprins de mânie.

– Ştiu de unde porneşte această ură a senatorului împotriva mea. Mi-a spus cineva că el vrea tronul!

– Stăpâne, strigă Ştefan care acum nu se mai putu stăpâni, cine ți-a spus aşa ceva a mințit! Senatorul Elpidiu n-a avut niciodată asemenea gânduri şi nici nu le-a exprimat.

– Aşa?! făcu Leon. Tu de unde ştii?! Îl cunoşti bine, după cum văd!

Ochii împăratului se aprinseseră ca ai unei fiare sălbatice.

– Eu îl cunosc pe senator, ce-i drept, declară Ştefan cu sfială, dar nu aş putea să spun că am fost numărat printre prietenii săi. Cu toate astea, nu cred ce se spune despre el!

Fruntea lui Leon se încreți sub povara unui gând. El rânji?

– Dacă este aşa, atunci du-te la senator şi adu-l îndată la mine. Să nu-i spui însă pentru ce-l chem. În caz contrar, s-ar chema că mă trădezi!

Bietul secretar intim nu ştiu ce să mai creadă! Porunca împăratului îl înspăimânta, căci îşi dădea seama că izvora dintr-un capriciu.

El îşi luă o mină veselă şi se duse la senator. Îşi îndeplini însărcinarea cu strângere de inimă:

– Iartă-mă, Constans că trebuie să-ți aduc o asemenea veste! Mă doare inima că trebuie să fac asta!

– Nu-ți face inimă rea, prietene! îl îmbărbătă senatorul, care îşi păstra toată liniştea. Ți-ai făcut datoria. Pentru rest e grija mea... Te voi însoți imediat! zise el cu hotărâre.

– Adevărat, Constans? Dar dacă vei merge, nu te vei mai întoarce înapoi! Ți-am adus vestea, da, aceasta era

datoria mea! Acum însă primeşte un sfat înțelept din partea mea! Să nu mergi la împărat! Îi voi spune lui Leon că nu eşti acasă, că eşti dus la moşia ta... sau că ai murit astăzi...

Senatorul întinse mâna în semn de apărare:

– Nici o minciună, fie ea şi nevinovată! strigă el. Urăsc minciuna, chiar şi pe cea inofensivă! Voi merge înaintea lui Leon şi-i voi spune adevărul! Să mergem prietene, sunt gata!

Senatorul nu-şi mai luă rămas bun de la fiul său cum făcea de obicei. El spera să se întoarcă în cel mai scurt timp posibil.

Împăratul Leon îl primi pe senator rece, dar fără a-şi arăta supărarea în vreun fel. Nu vorbi cu dânsul deloc despre primejdia ce amenința oraşul şi nici despre intenția răsculaților de a-l detrona.

Pe un ton foarte liniştit, ce contrasta cu asprimea sa obişnuită, îi zise:

– A ajuns la urechile mele o poveste foarte neplăcută, Elpidiu, şi aş dori să-mi dai nişte lămuriri legate de ea. Cineva – cine, nu contează în acest moment – mi-a spus că tu mă duşmăneşti şi că ai declarat chiar în fața fiului tău că sunt un tiran. Nu pot să cred asta... Fiindcă ştiu că îți place adevărul, de aceea doresc să ştiu cum stau lucrurile, chiar din gura ta!

Elpidiu înțelese pe loc că se afla prins într-o capcană. Cel mai bun lucru în situația de față era să facă o mărturisire deschisă. Indiferent ce s-ar întâmpla, împăratul va aprecia faptul de a fi spus adevărul.

– Stăpâne şi împărate, răspunse el, îți voi spune adevărul în puține cuvinte. Cel ce te-a informat a spus adevărul. Am vorbit astfel despre tine, împărate, căci eu consider că edictul tău cu privire la iconoduli vatămă conştiința, credința şi libertatea supuşilor tăi. Ştii că patriarhul Ghermano, şcolile şi dascălii lor, monahii şi

aproape toți învățații imperiului, în fine, aproape tot poporul, sunt împotriva ta.

– Desigur şi tu, Elpidiu, zise Leon pe alt ton.

– Eu sunt slujitorul tău credincios în toate lucrurile care nu se referă la ideile tale despre icoane, răspunse Elpidiu fără sfială.

– Aşadar, şi tu cinsteşti icoanele? îl întrebă Leon scurt.

– Da, împărate, şi voi face aceasta cât voi trăi!

– Poate n-o s-o mai faci mult timp, zise Leon posomorât.

– Viața mea stă în puterea ta, răspunse consilierul resemnat. Dar, totuşi, sper că ai să mă cruți pentru unicul meu copil, căci el are nevoie de tată.

– Nu sunt dator să te cruț! Te-ai gândit vreun moment că prezentându-mă drept tiran în fața copilului tău – care am auzit că are zece ani – el va creşte cu această părere şi nu va vedea în mine altceva decât un tiran?

– Aceasta nu e vina mea, împărate, răspunse Elpidiu. Eu am spus despre edict..

– Taci, Elpidiu, strigă Leon înfuriat. Nu vreau să primesc astfel de învățături de la consilierul meu.

Şi îndată împăratul dădu la o parte o perdea grea de damasc.

– Teodosie! strigă el pe un ton aspru.

Comandantul gărzii imperiale îşi făcu apariția.

– Ia-l pe acest prizonier de aici! porunci Leon.

O bucurie răutăcioasă străluci în ochii comandantului.

Atunci Elpidiu căzu în genunchi şi se rugă:

– Stăpâne! Fie-ți milă de mine pentru copilul meu! Nu-i lua pe tatăl său!

– Tocmai că şi fiul tău trebuie să fie pedepsit prin aceasta! răspunse Leon aspru. Ia-l din ochii mei, Teodosie!

Doi oameni din garda imperială intrară şi-l luară pe nefericitul senator.

Întorcându-se spre comandant acesta strigă amenințător:

– Tu m-ai nenorocit, Teodosie! Dar să ştii că o să te pedepsească Dumnezeu pentru asta!

Teodosie nu răspunse nimic. El făcu un semn soldaților şi aceştia dispărură cu prizonierul.

Capitolul al VII-lea

Eliberat

Ştefan, secretarul intim, fu nemângâiat când află de soarta nefericită a prietenului său. Regreta mai ales că Elpidiu n-a ascultat sfatul său.

Cine îşi poate închipui însă groaza din casa senatorului, când ajunse acolo vestea despre arestarea sa?

Ioan aproape îşi ieşi din minți. Striga şi plângea de se auzea până departe. Alerga disperat din odaie în odaie şi striga mereu:

– Tată! Tatăl meu iubit! Au să te omoare!

În zadar îşi dădu osteneala Theoda să-l mângâie pe băiat; ea însăşi avea nevoie de întărire, căci lovitura îi afectase pe toți ai casei deopotrivă.

Eudoxia, soția lui Teodosie, nu află imediat de jalea ce a cuprins casa senatorului. Când însă vestea îi ajunse la urechi, ea începu să-l bănuiască pe fiul şi mai ales pe soțul ei, de amestec în soarta nefericită a senatorului. Când fiul său Filip îi mărturisi, fără părere de rău, că i-a povestit tatălui său despre cearta cu Ioan, ea izbucni:

– O, băiat rău! strigă ea, ce ai făcut?! Cum ai putut tu să-i provoci prietenului tău o durere atât de mare?! Nu mai eşti fiul meu, căci niciodată nu te-aş fi crezut capabil de o faptă aşa de urâtă! Şi totuşi, îmi făgăduiseşi că n-o să-i spui nimic tatălui tău!

Filip începu să verse lacrimi amare. Abia acum conştientiza urmările faptei sale. Căzu în genunchi şi începu s-o roage pe mama sa să-l ierte, însă aceasta îl respinse de la sine cu asprime.

Şi pe soţul său îl mustră Eudoxia cu asprime:

– Nici un mohamedan şi nici un păgân nu s-ar fi purtat ca tine! Îţi place acum ce ai făcut şi cum te-ai răzbunat?! Eşti ca o fiară sălbatică setoasă de sânge!

– Ce s-a făcut, s-a făcut! răspunse Teodosie scurt şi aspru. N-aş fi crezut niciodată că nevasta mea o să fie de partea duşmanilor împăratului!

– Sunt întotdeauna de partea celor nedreptăţiţi, răspunse Eudoxia. Trebuia s-o ştii asta mai de mult, Teodosie... Fugi, mi-e ruşine de tine!

Şi ea îi întoarse spatele bărbatului său.

„Toane muiereşti!”, îşi zise Teodosie în sinea sa, în timp ce se îndrepta către palatul imperial pentru a-şi prelua serviciul.

Dar cuvintele pe care Eudoxia i le spusese soţului său, nu erau cuvinte fără acoperire, spuse la mânie, ci veneau din convingere.

Din ziua aceea se născu o ruptură în familia comandantului Teodosie.

În seara aceleaşi zile în care senatorul fusese dus la închisoare, cineva bătu la uşa bine zăvorâtă a casei lui Elpidiu.

– Cine-i acolo? întrebă o voce feminină dinăuntru.

– Deschide, Theoda, spuse uşor cel care bătea. Sunt Ştefan, secretarul intim al împăratului!

Bătrâna servitoare deschise, dar se sperie de silueta mascată din faţa ei.

– Să n-ai nici o teamă Theoda, zise noul venit, smulgându-şi masca de pe obraz. Ştii cine sunt, da?

– Ce doriţi, domnule? îl întrebă slujnica.

– Am venit să iau o icoană care se află în posesia senatorului, răspunse Ştefan. Mâine au să caute icoane prin casă. Senatorul a fost acuzat înaintea împăratului ca partizan al iconodulilor şi înţelegi că noi trebuie să facem tot posibilul ca să-l scăpăm.

– O, înțeleg tot, tot! îl asigură bătrâna şi-şi şterse lacrimile. Ticăloşii! Vor să-l piardă pe bunul meu stăpân! Dar nu, n-o să poată! Dacă-mi spui unde este icoana eu ți-o voi da!

– Am văzut-o astăzi când am fost aici, îi zise Ştefan urmând-o pe Theoda care-l conducea printr-un şir de camere. Într-un sfârşit se opriră în fața ei:

– Asta este, zise Ştefan, şi-o scoase din cui, apoi o înveli într-o pânză neagră pe care o adusese cu sine şi o ascunse cu grijă sub mantaua sa. Să nu spui la nimeni unde-i icoana! îi mai zise secretarul bătrânei.

Ea făgădui.

– Ce face micul Ioan? întrebă Ştefan plin de milă.

– Ah, bietul copil! oftă cu lacrimi Theoda. Este în pat, căci i s-au închis ochii de atâta plâns. Domnul meu, este o jale! Nu pot să ți-o descriu!

– Curaj, Theoda, şi spune-i băiatului dacă întreabă de icoană, că a luat-o un om străin, deoarece icoana era a lui. Dar să nu-i pomeneşti numele meu!

Ea încuviință din cap. Ştefan dispăru cu icoana sub braț.

Acasă îl aştepta soția sa Filomena. De-abia intrase, că ea se şi grăbi să-l întâmpine:

– Unde-i icoana?

– Uite-o, zise el, desfăcând pânza cea neagră.

Ea o apucă cu evlavie:

– Da, asta este icoana pe care Nichifor a zugrăvit-o pentru mine! strigă ea cu bucurie. Cât e de frumoasă! Cât e de frumoasă! repetă ea, profund emoționată.

Cei doi admirară îndelung opera iscusitului artist şi deplânseră moartea lui prematură.

– Crede-mă că, de la moartea părintelui Nichifor, am căpătat aşa o ură față de împărat! îi zise Ştefan soției sale. Evenimentele de azi m-au făcut să-l urăsc şi mai mult! De-ar sosi mai repede ziua în care să scăpăm de Leon!

– Ai grijă, Ştefane, să nu spui la nimeni nimic! îl sfătui Filomena plină de nelinişte.

El ridică din umeri nepăsător.

Deodată ea îl întrebă:

– Ce mai face fiul senatorului? Icoana asta mă face să mă gândesc la bietul copil.

Ştefan îi povesti ceea ce aflase de la bătrâna Thoda.

– Bietul copil! suspină Filomena. Nu-i destul că şi-a pierdut mama, acum l-a pierdut şi pe tatăl său! Cine are să îngrijească acum de el, mititelul?! Nu-mi vine să cred că va putea bătrâna doică să facă asta! Ascultă, Ştefane, se hotărî ea deodată, ce-ai zice dacă l-am lua pe băiat în casa noastră ca să-l creştem, până ce senatorul va fi pus în libertate? Noi şi aşa nu avem copii, adăugă ea.

– N-am nimic împotrivă, Filomena, îi zise Ştefan mişcat. Să-l luăm pe Ioan la noi! Elpidiu se va bucura să afle că fiul său este pe mâini bune!

După ce aşezară icoana Maicii Domnului într-un loc ascuns din camera de dormit, în dosul unor perdele lungi, ei merseră să se odihnească. Filomena adormi liniştită, ştiindu-se în posesia unui lucru râvnit de multă vreme.

Cu totul alta era situația nefericitului Elpidiu. N-avea somn, iar întristarea îl apăsa ca nişte degete de plumb.

El, bogatul şi distinsul demnitar, senatorul cel mai de seamă al capitalei, şedea acum într-o celulă strâmtă, iar împrejurul lui domnea un întuneric adânc. Nu ştia ce oră este şi se simțea ca şi cum ar fi fost îngropat de viu. Mai mult decât propria lui situație, îl apăsa grija pentru fiul său pe care-l lăsase fără ocrotire şi fără ajutor. Ce putea să facă pentru el bătrâna Theoda! Bineînțeles, era credincioasă, dar nu putea să-l apere pe copil de ura împăratului.

Leon îl ura şi pe Ioan, iar Elpidiu ştia asta.

Toate aceste gânduri se perindau prin mintea prizonierului şi-l răneau ca nişte pumnale ascuțite. Constans

căzu în genunchi în mijlocul întunericului care-l înconjura şi începu să se roage cu voce tare:

– O, Doamne Dumnezeul meu, Care locuieşti în ceruri, priveşte în noaptea închisorii la robul Tău şi ascultă-l pe el care se îndreaptă către tine din adâncul ticăloşiei lui! Nu mă cruța pe mine, Doamne, ci ai milă de copilul meu şi-l scapă de răutatea duşmanului... Şi tu, iubita mea soție care m-ai părăsit ca să te bucuri de vederea lui Dumnezeu, uită-te la cei dragi ai tăi care au rămas în urma ta în această vale a plângerii! Roagă-te pentru noi, roagă-te mai ales pentru copilul tău!

În această rugăciune aprinsă îşi revărsă Constans toată durerea inimii sale.

Deodată răsună un zgomot. Prizonierul ascultă cu luare-aminte.

O cheie zăngăni în uşă, aceasta se deschise şi înaintea ochilor uimiți ai senatorului apăru figura unui călugăr. Acestuia îi urma temnicerul purtând în mână un felinar a cărui lumină slabă împrăştia raze sfioase pe podeaua şi pe pereții celulei.

– Elpidiu, zise călugărul pe un ton jos, urmează-mă!

Prizonierul nu-şi credea urechilor. El nu se mişcă din loc.

– Repede, nu este timp de pierdut! stărui încă odată călugărul cel necunoscut. Urmează-mă! Am venit să te scap!

Pe când călugărul încă vorbea, temnicerul aruncă pe umerii senatorului o manta de culoare închisă pe care o adusese sub braț. Călugărul îl apucă de umăr pe prizonierul mut de uimire şi-l împinse încetişor afară din celulă.

Totul se petrecu în linişte. În urmă, temnicerul încuie celula.

Pătrunseră într-un coridor subteran. Drumul i se păru senatorului o veşnicie. Nici unul din însoțitori nu scotea

un cuvânt. În sfârşit, Elpidiu simţi că drumul urca spre lumină. Se arătară câteva trepte săpate în piatră. După câteva clipe, ajunseră la o uşă de fier scundă. Temnicerul o deschise îndată, aproape fără zgomot, şi ieşiră la lumină.

Ce frumos era cerul! Senatorul voi să arunce o privire îndărăt, spre a se încredinţa dacă nu cumva totul a fost amăgire şi văzu iarăşi portiţa închisă.

– Urmează-mă, Elpidiu, îl îndemnă călugărul. Trebuie să părăseşti imediat acest loc, căci orice întârziere mai lungă ar fi periculoasă pentru dumneata! Să nu întrebi nimic! La timpul cuvenit o să afli totul!

Senatorul mergea cu paşi măsuraţi alături de însoţitorul său, care se cufundase iarăşi în tăcerea sa de mai înainte. Câteodată, Elpidiu se uită cercetător la figura neagră care mergea lângă el şi nenumărate gânduri îi treceau prin cap încercând să-şi facă o idee despre călugărul acesta neobişnuit.

La început, Elpidiu nu se putea orienta prin ţinutul pe care-l parcurgea. Acum ştia însă unde se află văzând conturul unei cupole în care el recunoscu Sfânta Sofia. Se aflau la mică distanţă de poarta Mănăstirii Sfântului Vasilie. La un semn uşor al călugărului, poarta se deschise şi, după ce intrară, se închise îndată în urma lor fără zgomot.

Capitolul al VIII-lea

Planul de răzbunare al împăratului

În dimineața următoare, împăratul primi ştirea că senatorul Elpidiu a fugit din închisoare. În celulă se găsise o pilă ascuțită cu care prizonierul a retezat fiarele de la fereastră; o frânghie lungă ce ajungea până la podea, atârna afară, fiind legată strâns de fereastră şi lăsată în jos pe lângă zidul închisorii.

Leon se înfurie. Porunci ca temnicerul să fie pedepsit prin biciuire. Ordinul nu putu fi executat, căci nici temnicerul nu fu găsit nicăieri. Dispăruse.

Împăratul jură să se răzbune pe senator.

– Am să pun să-l jupoaie de viu! răcni el, îndată ce va cădea în mâinile mele...

Era timpul când secretarul intim obişnuia să se ducă la împărat pentru a-i face darea de seamă asupra actelor care au sosit sau care trebuiau semnate.

Ştefan se înspăimântă de starea în care îl găsi pe Leon.

Acesta se plimba de ici-colo, iar ochii săi aruncau fulgere şi nările îi fremătau de mânie.

Deodată tiranul se repezi la secretarul intim şi răcni:

– Ticălosule! Ştii unde se găseşte blestematul de trădător?

– Stăpâne, răspunse Ştefan tremurând, nu ştiu de cine vorbiți!

– Elpidiu, trădătorul, a fugit astă-noapte din închisoare... Temnicerul s-a dus cu el... O să-i capăt eu pe amândoi în mâinile mele şi atunci o să le arăt eu lor!

Leon tăcu un moment; părea că i se opreşte respirația.

– Spune acum singur, se întoarse el către Ştefan, nu este Elpidiu, pe care tu ai încercat ieri să-l aperi, un trădător faţă de împărat şi faţă de imperiu? Vorbeşte! Spune! Dacă nu, am să pun să te arunce şi pe tine în temniţă!

Bietul secretar căută o scăpare. Văzu că situaţia este disperată şi atunci recurse la prefăcătorie:

– Da, zise el cu o mânie prefăcută, este un mişel, un netrebnic! Merita moartea de o sută de ori! L-aş pedepsi cu mâinile mele!

Şiretlicul acesta îi ajută. Mânia împăratului începu să scadă treptat. Tiranul se apropie şi-l bătu pe umăr într-un gest de încredere şi-i zise cu un surâs satanic:

– Ascultă, Ştefane, eu am născocit un plan ca să mă răzbun pe Elpidiu. Voi porunci ca să-l aresteze pe fiul său. Băiatul ştie cu siguranţă unde se află tatăl. I se va spune să aleagă: sau să arate ascunzătoarea lui, sau să-şi piardă viaţa! Ce zici tu, Ştefane? Nu-i un plan bun?

– Într-adevăr, mărturisi secretarul intim perfid, excelent, stăpânul meu! Cu totul excelent!

Dar în gândul său el se felicită pentru ideea de a-l fi luat pe fiul lui Elpidiu în casa lui. Mulţumi cerului că soţia sa îi propusese încă de ieri asta. Secretarul intim nu zăbovise, ci trimisese chiar de dimineaţă ca să fie adus Ioan. Băiatul acceptase bucuros, înţelegând că această schimbare era spre binele său şi al tatălui său. Mai greu a fost pentru Theoda. Bătrâna se despărţise greu şi cu multe lacrimi de copil. Ea înţelesese totuşi că nu se putea altfel. Secretarul intim o rugase stăruitor să nu spună nimănui vreun cuvânt despre locul unde se află băiatul, iar dacă va fi întrebată, atunci să răspundă că pe copil l-au luat nişte rude şi nu ştie mai mult.

Împăratul a trebuit să amâne răzbunarea împotriva lui Elpidiu, fiind prins în vârtejul altor griji şi probleme mai grave.

În capitală se răspândise vestea că în insulele Ciclade fusese proclamat un nou împărat, un oarecare Cosma. Şi fiindcă o nenorocire nu vine niciodată singură, se întâmplă ca în acelaşi timp cu izbucnirea revoltei din insulele Ciclade să năvălească şi sarazinii în Asia Mică pustiind totul în calea lor.

Deşi veştile erau rele, totuşi ele nu-i slăbiseră lui Leon nici curajul, nici încrederea în biruinţă, astfel că, în aceeaşi zi, el dădu noi ordine împotriva iconodulilor. Izgoni din scaun pe bătrânul patriarh Ghermano şi convocă doisprezece oameni învăţaţi, profesori de teologie şi de alte ştiinţe la şcolile superioare ale capitalei. Erau bărbaţi care se bucurau pretutindeni de mare consideraţie datorită ştiinţei şi ţinutei lor morale. Dacă aceştia au crezut că au fost poftiţi la palat pentru că Leon voia să se sfătuiască cu ei referitor la cultul icoanelor, atunci ceea ce a urmat le-a dovedit că s-au înşelat.

El li s-a adresat cu următoarele cuvinte:

– V-am chemat, nu pentru ca să aud părerea voastră despre ceea ce am făcut în privinţa cultului icoanelor. Eu sunt suveran şi ştiu cel mai bine ce-i de folos pentru imperiul meu. Ceea ce se cere de la voi este numai o aderare absolută la ceea ce am poruncit eu în problema aceasta!

Atunci Pavel, cel mai bătrân dintre dânşii, ieşi înainte şi zise cu un ton respectuos, dar hotărât:

– Prea înălţate împărate! Ceea ce ne ceri este imposibil! Şi conştiinţa şi Biserica ne opreşte de la acest lucru, iar noi suntem slujitorii şi învăţătorii ei. Poţi să pui să ne schingiuiască, poţi să ne iei chiar viaţa, dar niciodată nu ne vei putea face să încuviinţăm o nedreptate strigătoare la cer!

Pavel tăcu.

Leon îşi plimbă ochii scânteietori de la un chip la altul, dar citi pe fiecare în parte aceeaşi hotărâre şi neclintire pe care bătrânul Pavel le dăduse la iveală în cuvântul său.

– Aşadar, nu puteți, sau, mai bine zis, nu voiți să aprobați hotărârile mele?! strigă împăratul. Ei bine! Vă declar că de acum încolo a încetat activitatea voastră de învățători, şcolile voastre vor fi închise şi bibliotecile vor fi arse! Pieriți din ochii mei, dascăli îndărătnici!

Leon era destul de barbar să-şi aducă la îndeplinire amenințarea.

Îndată şcolile fură închise şi bibliotecile fură date pradă flăcărilor; din nefericire, pieiră şi dascălii în încercarea de a-şi salva comorile de ştiință.

Această nouă nelegiuire a lui Leon ațâță indignarea poporului la culme. Era aşteptată cu nerăbdare flota de la Marea Egee şi armata răsculaților.

Aşa se face că, într-o dimineață, se auzi un strigăt pe străzile Constantinopolului: „Au venit cei de la Marea Egee!" Locuitorii capitalei săltau de bucurie; ei nu se îndoiau că acum a sosit sfârşitul tiranului. Se bucurau, dar în zadar. Leon îşi luase toate măsurile de securitate. Zidurile oraşului erau înțesate de trupe alese. Cei din Egeea nu putură debarca nici un om. Corăbiile împăratului aruncau grămezi de foc asupra flotei inamice şi unde cădeau acestea, toate încercările de stingere erau zadarnice. O mare parte din corăbiile egeice fură distruse şi scufundate; din cei trei conducători ai lor, unul îşi găsi moartea în valuri, iar ceilalți doi căzură în mâinile învingătorilor şi-şi găsiră sfârşitul sub securea călăului. Mulți prizonieri fură vânduți ca sclavi sau fură condamnați la moarte.

Leon era acum mai tare pe tron. Victoria repurtată îi spori mândria şi el îşi puse chiar în gând să înarmeze o flotă ca să-l urmărească în Italia pe papă şi să-l pedepsească, fiindcă Grigorie îi scrisese iarăşi lui Leon o carte pastorală în care îndemna la apărarea sfintelor icoane şi la rezistență împotriva iconoclaştilor.

Capitolul al IX-lea

Povestirea călugărului

De trei zile zidurile Mănăstirii Sfântului Vasilie îl ascundeau pe senatorul Elpidiu. Nimeni n-ar fi crezut că acest om, cu barba crescută în neregulă şi îmbrăcat în haine monahale este consilierul împărătesc.

Constans şedea într-o chilie izolată. Evenimentele ultimelor zile îl apăsau sufleteşte. Cu fruntea rezemată în mâini, da curs liber gândurilor sale. Un oftat greu ieşi din pieptul său: „Ce-o mai fi cu Ioan?"

Elpidiu încercase într-o noapte să se furişeze deghizat până la el acasă, dar îşi văzuse locuința învăluită în întuneric şi, fiindcă nu îndrăznise să bată, de teama de a nu fi descoperit, rămăsese tot fără veşti despre soarta micului Ioan.

Pe când şedea el îngândurat, se deschise uşa odăii. Abia îşi aruncă ochii spre cel ce intra, că se şi ridică dintr-un salt de pe scaunul său:

– Ce văd! Tu eşti, prietene Ştefane?! exclamă el bucuros.

– Te salut, Constans, îl întâmpină secretarul intim.

Cei doi bărbați se îmbrățişară. După ce-şi reveni din uimire, senatorul îl întrebă mirat:

– Cum de-ai aflat ascunzătoarea mea?

– Mi-a spus acelaşi părinte care te-a salvat pe tine din temniță, îi răspunse Ştefan.

Elpidiu îşi ridică sprâncenele uimit:

– Spune-mi, prietene, cine e cel căruia îi datorez libertatea mea, de vreme ce ți-a spus şi ție unde mă aflu? Spune-mi, Ştefane!

– Puțină răbdare, îl potoli celălalt. Mai întâi trebuie să-ți spun ceva important: pe fiul tău l-am luat eu în casa mea. A trebuit să fac asta ca să-l scap de răzbunarea tiranului.

– O, cum să-ți mulțumesc prietene! strigă senatorul mişcat, strângând mâna lui Ştefan.

– Să nu mai vorbim de asta, Constans, rosti secretarul intim cu modestie. Află că salvatorul tău se numeşte...

– Cum se numeşte? se repezi senatorul. Eu am întrebat deja de mai multe ori pe călugării de aici, dar ei nu mi-au spus nimic. Cel mult, mi-au răspuns printr-un surâs misterios.

– Ei bine, acum vreau să ți-l spun: soția duşmanului tău a pus la cale scăparea ta.

– Soția lui Teodosie?! Cum aşa!

– Uite-aşa! Pentru a ispăşi nedreptatea pe care ți-a cauzat-o soțul ei, a cumpărat cu o sumă de bani pe temnicer printr-un călugăr care era rudă cu el. Acelui călugăr îi datorez ştirea că Eudoxia este eliberatoarea ta. Călugărul este un prieten al meu.

– Ah, atunci trebuie să fie călugărul Alexandru! strigă Elpidiu cu vioiciune. Îți mulțumesc pentru destăinuirea ta, prietene!

– Trebuie să-ți mai spun ceva, luă secretarul intim din nou cuvântul. Ştiu din gura împăratului că a trimis ordine severe, ca să fie cercetat oraşul cu de-amănuntul, căci Leon este încredințat că tu te găseşti tot între zidurile Constantinopolului. Pentru aceasta vor fi cercetate şi mănăstirile din oraş. Aşadar trebuie să părăseşti cât mai repede acest loc!

– Cum?! Nici măcar aici nu pot fi la adăpost de furia tiranului?! strigă Elpidiu, cuprins de durere.

– Nu! Trimişii împăratului au scotocit deja prin casa ta ca să-ți afle urma. Eu am luat la timp icoana Maicii Domnului şi am pus-o la loc sigur, în casa mea. Nimeni

nu bănuieşte că este la mine, nici chiar fiul tău, cu toate că adesea îmi cere cu mult dor să vadă „Chipul mamei sale sale”, după cum o numeşte el.

Senatorul rămase pe gânduri:

– Încotro să mă duc acum, întrebă el întristat, încotro să apuc ca să scap de urmărirea împăratului? Mă tem că nu se va fi linişti până ce nu voi cădea iarăşi în mâinile lui!

– Eu ți-am arătat deja drumul! îi spuse prietenul său. Bineînțeles, în afara patriei, doar acolo vei fi în siguranță tu şi fiul tău. Pleacă la Ravena, acolo vei fi primit cu brațele deschise! Locuitorii Ravenei i-au declarat război lui Leon. Ştiu că împăratul se pregăteşte să pornească asupra lor.

– Lasă-mi timp ca să chibzuiesc totul cu maturitate, îi zise Constans. Este aşa de dureros ca să fii silit să-ți părăseşti patria!

– În cel mult opt zile va pleca la Ostia o corabie a unui neguțător, prieten apropiat de-al meu. Cu ocazia asta ai putea să pleci şi dumneata!

– Pot să-l mai văd odată pe fiul meu? îl întrebă Elpidiu cu vocea tremurândă.

– Prietene, îi răspunse cu o mustrare blândă secretarul intim, eu ți-aş înlesni bucuros o întrevedere cu băiatul tău. Dar va putea oare Ioan să păstreze tăcerea în privința locului unde se află tatăl său? Aşteaptă mai bine încă puțin până ce voi putea să-ți aduc veşti mai bune!

Ştefan se pregăti de plecare. Elpidiu îl strânse din nou în brațe, simțind iar cât de mult îi datorează acestui om care s-a dovedit a fi un prieten aşa de credincios în împrejurări aşa de grele.

– Domnul să-ți răsplătească pentru binele ce mi l-ai făcut mie şi copilului meu! îi zise emoționat Constans. Sărută-l pe Ioan în locul meu şi spune-i că mi-e foarte dor de el! Fie ca Domnul să ne aducă iar împreună!

– Fii liniştit pentru fiul tău, îl asigură Ştefan. Vom avea grijă de el ca şi cum ar fi copilul nostru! Ai să-l vezi iarăşi sănătos şi voinic!

– Să dea Dumnezeu să fie aşa! încheie convorbirea Elpidiu.

După ce secretarul intim părăsi chilia, apăru un frate cu o gustare pentru senator. Elpidiu nici nu se uită la mâncare, ci făcu doar un semn să o ia înapoi. Când fratele voi să se îndepărteze, Elpidiu ridică deodată capul şi strigă după el:

– Spune, te rog, părintelui Alexandru că-l rog să aibă bunătatea să vină până la mine.

Fratele încuviinţă din cap şi se duse.

Curând, uşa se deschise din nou şi intră în chilie un călugăr slab, cu capul pleşuv. Era părintele Alexandru.

Elpidiu îl întâmpină şi-i întinse mâna, iar călugărul i-o sărută, mai înainte ca senatorul să-l poată opri.

– Eu trebuie să-ţi sărut mâna îi zise acesta, căci cuvioşiei tale îi datorez viaţa! Dar cum se face că nu te-am mai văzut din noaptea fugii mele?

– Să nu-mi mulţumeşti mie, răspunse călugărul, părând să nu dea atenţie ultimelor cuvinte ale senatorului. Eu am servit numai ca instrument al unei mâini străine.

– Ştiu asta, îi zise Constans cu vioiciune. Soţia duşmanului meu a fost aceea care a făcut planul salvării mele. Vreau să te întreb, de unde o cunoşti pe Eudoxia?

Pe faţa călugărului apăru un zâmbet misterios:

– Asta se poate şti, domnule. Eudoxia se trage din Damasc, iar eu sunt tot de acolo, aşadar suntem compatrioţi. Dumneata mă ştii de părintele Alexandru, şi sub numele acesta mă cunosc şi ceilalţi.

Numele meu cel adevărat este însă Ioan Damaschinul şi sunt şi eu fugar ca şi dumneata, căzut în dizgraţia împăratului.

O bucurie nespusă înflori pe chipul senatorului:

– Ce mult mă bucur să-l cunosc pe marele învățat şi apărător al Sfintei noastre Biserici!

Vru să îngenuncheze înaintea lui, însă Ioan îl opri:

– Eu nu sunt decât un om păcătos pe care Dumnezeu l-a chemat să-I slujească! Dar, mai bine, să vorbim despre altceva! Mi-ai spus că Eudoxia, soția duşmanului tău, ți-a salvat viața. Nu ți se pare ciudat că tocmai ea şi-a pus în gând să te scape? Prin această faptă ea a vrut să îndrepte răul pe care ți l-a pricinuit soțul ei.

A mai avut un motiv, la fel de puternic. Înainte de arestarea dumitale avusese un vis ciudat în care i s-a arătat soția dumitale răposată cu care fusese prietenă. Aceasta i-a strigat să-i apere copilul care şedea pe marginea unei prăpastii şi se juca cu flori. Deodată din adânc a ieşit un balaur cu cap de om care s-a repezit spre copil. Balaurul acesta avea în vis trăsăturile soțului ei. Când m-am dus la împăratul Leon ca să-i demonstrez adevărul despre cultul icoanelor, am vizitat-o şi pe Eudoxia pe care o ştiam din tinerețe. Atunci ea mi-a povestit visul pe care îl avusese şi care o marcase mult. Mi-a destăinuit intenția pe care o avea de a te elibera şi m-a rugat s-o ajut. Supraveghetorul temnițelor imperiale este rudă cu mine. Deşi la început nici nu voia să audă de planul nostru, mai apoi a acceptat să ne ajute, cu atât mai mult cu cât Eudoxia a fost foarte generoasă cu el. Acum ştii totul, domnule.

Mai este ceva de adăugat. Eudoxia este, după cum ştii şi singur, o femeie nu doar cu frică de Dumnezeu, dar şi foarte hotărâtă şi curajoasă. Ea l-a amenințat pe soțul ei că se va despărți de el şi se va duce la o mănăstire de maici, dacă nu va căuta să repare răul pe care ți l-a făcut.

– Lui Teodosie o să-i fie foarte greu să repare ceea ce a făcut! El nu va îndrăzni să-i mai vorbească împăratului

despre mine după ce m-a nenorocit! zise Constans cu amărăciune.

– Nădăjduieşte în Dumnezeu, domnule, şi El nu te va lăsa, îi răspunse Ioan. Să zici ca psalmistul: „Dumnezeu este scăparea noastră şi puterea, ajutor întru necazurile ce ne-au aflat pe noi foarte.”

După ce-i mai zise şi alte cuvinte de mângâiere şi întărire, călugărul plecă lăsându-l singur.

Capitolul al X-lea

Aproape de moarte

Eudoxia, soția lui Teodosie, se găsea în camera ei. Lucra la o broderie de mătase, după cum obişnuiau aristocratele din acea vreme. Se străduia să redea pe un fond de aur chipul Mântuitorului aflat la Cina cea de taină.

La picioarele ei şedea o servitoare, o fată de vreo optsprezece ani.

– Mario, dă-mi tabloul de colo! îi zise Eudoxia fetei arătând spre o icoană care trebuia să-i servească de model pentru broderie.

Fata i-a dat stăpânei sale obiectul cerut şi se aşeză iarăşi jos lângă dânsa. Câtva timp domni în cameră o tăcere adâncă. În cele din urmă, Eudoxia rupse tăcerea:

– Ai spus tu, Mario, odată, că l-ai cunoscut pe Nichifor, cel care a pictat acest tablou?

– Da, stăpână, răspunse Maria, fără a-şi ridica ochii de la broderia ei. L-am văzut odată când a intervenit la nişte picturi murale în biserica mănăstirii sale. Fratele meu mi l-a arătat! Tu ştii, stăpână, cât de mult îşi dorea să ajungă şi el un artist de talia părintelui Nichifor! Dar s-a întâmplat pe dos. Acum sunt amândoi în ceruri, şi Petru, fratele meu, şi renumitul maestru!

– Tabloul acesta cu Hristos frângând pâinea este pictat tot de el. Cred că ți-am zis mai demult.

– Da, stăpână, mi-ai zis. Mi se pare că mi-ai spus şi cum ai ajuns în posesia tabloului, îi răspunse Maria. Este

un dar pentru o binefacere pe care ai făcut-o cândva mănăstirii.

– Fiindcă am dăruit Mănăstirii Sfântul Vasilie o vie înafara oraşului, am primit de la părintele Nichifor acest tablou. Este unul dintre cele mai frumoase pe care le-a pictat! N-aş vrea să-l pierd cu nici un preț!

Pe când Eudoxia încă vorbea, intră soțul ei. Era înarmat, căci tocmai se întorsese de la slujbă. Când observă ce lucrează soția sa, chipul i se posomorî şi murmură ceva. Eudoxia însă nu se întoarse deloc spre el, ci continuă să lucreze liniştită.

În acel moment tabloul, pe care ea îl pusese pe un scaun, alunecă şi căzu chiar lângă picioarele comandantului, puțin lipsind ca acesta să nu-l strivească sub piciorul său greu.

Teodosie nu numai că nu ridică tabloul de jos, dar îi mai şi dădu o lovitură uşoară cu piciorul, încât el alunecă mai departe cu câțiva centimetri, fără însă a fi stricat.

Servitoarea se repezi spre tablou, dar Eudoxia i-o luase înainte. Ridicase tabloul de jos şi-l săruta, ca şi cum ar fi voit prin acest sărut depus pe haina Mântuitorului să spele defăimarea adusă de soțul ei sfântului chip.

Comandantul rânji disprețuitor:

– O, ce idolatră!

De-abia rosti însă aceste cuvinte, că Eudoxia se ridică de pe scaunul ei cu iuțeala fulgerului şi, întorcându-se indignată către soțul său, îi zise:

– Cum îndrăzneşti, Teodosie, să mă insulți în fața servitoarei?! Ai uitat respectul pe care mi-l datorezi?! Prea mult am răbdat! Ascultă-mă! Niciodată nu mă vei convinge să-mi schimb părerile şi să-L hulesc pe Dumnezeu! Astăzi ai depăşit măsura! Maria, vino cu mine!

Mâniată, apucă tabloul şi broderia şi părăsi camera împreună cu servitoarea.

Teodosie nu mai rosti nici un cuvânt. Îşi scoase zalele rămânând într-o tunică uşoară. Se aşeză într-un fotoliu şi începu să privească în jurul său posomorât.

Incidentul îl mâniase grozav, cu toate că el însuşi îl provocase. Cei doi soţi aveau idei diferite în privinţa cultului icoanelor şi prăpastia dintre ei părea să se adâncească tot mai mult pe măsură ce trecea timpul. Teodosie, ca funcţionar împărătesc, îmbrăţişase ideile împăratului, ba încă făcea parte dintre cei mai aprigi reprezentanţi ai partidei iconoclaste de la curte.

Soţia sa avea alte convingeri în privinţa asta. Provenită dintr-o familie profund religioasă, ea privea cu scârbă şi cu groază purtarea împăratului. Era îndurerată de faptul că soţul ei se lăsa târât de această rătăcire, ba, mai mult decât atât, căuta să-l facă şi pe fiul lor să adere la ideile sale.

Eudoxia se retrăsese în camera sa de dormit pentru a chibzui ce are de făcut. În urechi îi răsuna necontenit cuvântul „idolatră”, rostit dispreţuitor de soţul său. Se simţea jignită nu doar de cuvântul în sine, ci şi de faptul că fusese tratată fără respect în faţa servitoarei. „Nu”, îşi zise ea, „acum ori niciodată! Dacă nu fac asta acum, nu se va îndrepta niciodată!”

Se întoarse către Maria, care aştepta în tăcere, şi-i porunci să-i împacheteze nişte lucruri în vederea unei călătorii.

Servitoarea se supuse.

Eudoxia îşi aruncă pe umeri o manta de călătorie, luă icoana pe care o învelise într-o pânză de purpură şi-i porunci fetei să ia cufărul şi s-o urmeze. Ele părăsiră casa.

După câţiva paşi, ajunseră la o litieră de închiriat. Eudoxia urcă şi porunci oamenilor s-o ducă la mănăstirea de maici de pe lângă Sfânta Sofia.

Pe de altă parte, Teodosie începu să se plictisească şi se gândi să-l caute pe Filip ca să mai schimbe vreo două

vorbe cu el. Trecând prin camera de dormit a soției sale observă că erau împrăştiate fel de fel de lucruri ca şi cum ar fi plecat în pripă într-o călătorie.

„Ce-i asta?!”, strigă. „Eudoxia! Eudoxia!” şi Teodosie se repezi s-o caute prin toate camerele. Întrebă nişte servitoare care-i ieşiseră în cale unde se află stăpâna lor şi dacă nu cumva l-au văzut pe Filip. Ele nu ştiau nimic. Atunci spaima i se schimbă în mânie.

„Aşadar, a plecat!”, mormăi furios. „Hm! Dacă ea crede că procedând aşa îmi voi schimba părerile, se înşeală!”

Îşi luă un baston şi se repezi în colțul cu icoane şi tablouri religioase. Înverşunat, ridică bastonul ca să lovească într-o icoană a Maicii Domnului lucrată artistic şi încadrată într-o ramă de ivoriu, dar brațul îi căzu, ca şi cum o putere nevăzută l-ar fi oprit. În acel moment i se păru că aude un strigăt înăbuşit. Ascultă atent. Cineva striga după ajutor.

Pe Teodosie îl cuprinse o presimțire neagră: „Unde era Filip? Nu cumva i s-a întâmplat ceva?”

Începu să-l strige prin toată casa:

– Filipe! Filipe! Nu răspundea nimeni. Un gând care-l umplu de spaimă îi trecu fulgerător prin minte: „Nu cumva s-a dus să se joace la canal şi s-a înecat?! Dumnezeule!”

Teodosie se repezi afară din casă.

În parcul care înconjura casa era un canal adânc, care făcea legătura, printr-o rețea de canale, cu marea. De acolo se făcea alimentarea cu apă pentru nevoile gospodăriei.

Alergă înnebunit în sus şi în jos pe lângă canal, dar nu văzu nimic şi nici nu auzi nimic.

„Totuşi, ce-i asta?!” Din spatele unui tufiş de acacia se auzea un sunet slab ca un scâncet.

„Dumnezeule! Dumnezeule!” strigă el îngrozit, în fața priveliştii care i se arăta în fața ochilor. Fiul său zăcea fără de simțire în apa canalului, agățat doar de o creangă

mai groasă de acacia. Aceasta făcuse ca el să nu fie dus cu totul de apă.

Teodosie se aruncă iute în canal, îl prinse pe Filip şi-l trase la mal. Îl duse repede în casă şi-şi chemă servitorii în ajutor.

Băiatul nu dădea nici un semn de viaţă. Degeaba se sileau cu toţii să readucă la viaţă trupul cel îngheţat.

Nefericitul tată, în culmea disperării, căzu în genunchi şi se rugă:

– Doamne Dumnezeul meu! Ai milă de mine! Dă-mi-l înapoi pe fiul meu! Maica Domnului, ajută-mi mie!

Atunci se întâmplă minunea: la urechile sale ajunse un strigăt de bucurie: „Trăieşte! Îşi mişcă ochii!"

Teodosie veni iute. Într-adevăr, copilul îşi venea în simţiri! Îşi îmbrăţişă fiul emoţionat, copleşit de recunoştinţă.

„Dumnezeu şi Maica Sa i-au auzit rugăciunea! Deşi este un păcătos şi un prigonitor, totuşi Dumnezeu, cu iubirea Sa de oameni şi-a făcut milă şi de el, Şi i-a redat copilul! O, cât este de bun Dumnezeu! Cât de mult îi datorează şi Maicii Domnului!"

Astfel de gânduri pline de recunoştinţă şi de căinţă sinceră treceau prin mintea lui Teodosie!

Când se mai liniştiră cu toţii, îl întrebă pe copil cum s-a petrecut nenorocirea. Filip povesti că se dusese, ca şi altădată, la marginea canalului, şi pentru a se distra, arunca pietricele în apă. Deodată a simţit că alunecă în apă. În cădere s-a agăţat de o creangă mai groasă de acacia, apoi a leşinat de spaimă.

Capitolul al XI-lea

Împăcarea

Teodosie avea iarăşi fiu, însă îi lipsea soţia. Gândindu-se unde s-ar fi putut duce, îşi aminti că ea avea la suflet Mănăstirea Sfânta Sofia. Pe de altă parte, odată îl ameninţase că o să-l părăsească şi o să se ducă la o mănăstire dacă nu-şi schimbă ideile despre icoane.

Iată de ce primul loc unde se gândi s-o caute a fost Mănăstirea Sfânta Sofia. Împreună cu Filip, el se duse aşadar acolo.

Călugăriţa de la poartă îi confirmă bănuielile:

– Nobila doamnă se află într-adevăr la noi, zise ea privind cu mirare la înfăţişarea impunătoare a bărbatului şi la chipul cel palid al copilului.

Teodosie ceru să fie condus la soţia lui.

Eudoxia veni, într-adevăr, în camera de vorbit. Ea se aştepta să audă nenumărate reproşuri din gura soţului său, dar mare îi fu mirarea când văzu că Teodosie nu are o atitudine războinică, ci dimpotrivă.

– Pentru ce mi-ai făcut una ca asta? o întrebă Teodosie blând.

Ea citi în privirea soţului său un reproş mut şi tăcu.

Atunci el îi povesti despre accidentul lui Filip.

Eudoxia ascultă încremenită, apoi, într-un elan de dragoste maternă, îşi îmbrăţişă fiul zicându-i cu lacrimi în glas:

– Scumpul meu! Scumpul meu! Ce m-aş fi făcut eu, dacă te-aş fi pierdut! Nici nu pot să mă gândesc la asta!

În acest moment Teodosie o apucă de mână:

– Eudoxio, îi zise el, am venit ca să te rog să mă ierți pentru toate supărările pe care ți le-am pricinuit! Dumnezeu mi-a arătat foarte clar că eram pe o cale greşită, iar eu am făgăduit să mă îndrept. Te rog, întoarce-te acasă, iar eu voi încerca să-mi schimb purtarea!

– Promiți tu asta? îl întrebă ea fericită.

– Da, îi zise Teodosie, pe un ton solemn.

În acel moment soții îşi pecetluiră împăcarea printr-o îmbrățişare.

Ei revenirä în căminul lor cu sentimentul că încep o viață nouă. Până şi servitorii se bucurau, căci schimbarea aceasta le părea şi lor ca o zi cu soare după o furtună grea.

Cu toate că pacea se restabilise între ei, Eudoxia simțea adeseori că pe Teodosie îl apăsa ceva pe suflet. El ofta uneori, privind țintă înaintea sa. Eudoxia bănuia motivul stării lui, dar, cu toate acestea, ea voia să-l afle chiar din gura soțului său.

Astfel, îi puse odată uşor mâna pe umeri şi-i spuse blând:

– Te simt mâhnit, Teodosie. Pot să ştiu şi eu ce te apasă?

El o cercetă atent cu privirea şi o expresie de uşurare se ivi pe chipul său văzând că doreşte sincer să-l ajute.

– Am să-ți spun, Eudoxia, îi zise el. Mă mustră foarte tare conştiința că am făcut rău unui om care nu mi-a dorit niciodată răul! Dacă aş putea să repar ceva! Numai Dumnezeu mai ştie unde este Elpidiu acum şi dacă mai trăieşte! Şi cine ştie ce s-o fi întâmplat cu fiul lui! Când mă gândesc la ceea ce am făcut... şi Teodosie oftă cu tristețe.

Eudoxia ascultase destăinuirea soțului său cu o bucurie pe care se sili să şi-o ascundă. Ea îi zise:

– Eu cred că Dumnezeu îi poartă de grijă lui Constans! La fel şi lui Ioan, căci şi el a dispărut!

Nimeni din casa lui Elpidiu nu ştie unde sunt.

– Este mai bine aşa, îi zise Teodosie, căci împăratul s-ar fi răzbunat cumplit pe ei. Eu l-am făcut pe împărat să fie bănuitor faţă de Elpidiu! Dacă aş putea să-mi repar cumva greşeala!

Eudoxia caută iar să-l mângâie pe soţul ei. Teodosie îi mulţumi cu strângere de mână.

Câteva ore după această scenă, el se duse la slujbă ca de obicei. Pe când urca scară de marmură ce ducea către apartamentele imperiale, se întâlni cu Ştefan, secretarul intim al împăratului. Comandantul crezu că observă pe chipul acestuia o emoţie, de aceea se opri şi-l întrebă dacă s-a întâmplat ceva neobişnuit la palat.

– Nu, îi răspunse Ştefan, în palat nu, dar...

– Ce e? întrebă din nou Teodosie.

Pentru că văzu că Ştefan îl priveşte cu neîncredere, adăugă:

– Ce s-a întâmplat? Nu mai ai încredere în mine?

– Cum poţi să-mi pretinzi ca să am încredere în tine, Teodosie, când ai trădat încrederea celui mai bun prieten al dumitale! Cred că înţelegi, fără să mai spun ceva! rosti Ştefan grav.

Teodosie se făcu roşu la faţă:

– Îmi pare rău! Nu pot să te silesc să ai încredere în mine! mai zise el şi voi să-şi continue drumul.

– Teodosie, strigă secretarul intim după el, dacă-ţi face plăcere, vino să mă vezi acasă după program. Vreau să discut cu dumneata o problemă serioasă.

Comandantul se întoarse şi-l privi mirat pe Ştefan:

– Am să vin imediat ce am să pot, îi zise el.

În timp ce pe scara de marmură a palatului avea loc această convorbire dintre cei doi bărbaţi, la fereastra camerei sale, împăratul Leon şedea cu capul rezemat pe mâini şi medita. La un moment dat, începu să se plimbe încoace şi încolo prin cameră urmărind firul unui gând ce părea să nu-i dea pace.

„Dacă-i adevărat?” şi împăratul se opri o clipă din plimbarea lui. „Totuşi nu, nu cred! Este un trădător care vrea tronul!” şi el îşi reluă mersul, cu privirea aţintită spre covor şi cu fruntea încreţită de nelinişte.

Împăratul Leon avea deseori bănuieli că cineva atentează la tronul şi la viaţa lui. Temerile acestea nu erau însă fără oarecare temei: nu de multă vreme fusese descoperită o conspiraţie împotriva lui cu ramuri în tot imperiul; pe de altă parte, guvernatorul Siciliei, Sergiu, încercase să proclame împărat pe un oarecare Tiberiu, dar fusese ucis, iar încercarea lui eşuase; de asemenea, predecesorul lui Leon, Anastasie, care fusese depus şi închis într-o mănăstire, îndrăznise să iasă iarăşi la lumină, dar fusese îndată prins şi decapitat.

Iată de ce Leon vedea acum peste tot numai conspiraţii, încât şi demnitarii săi cei mai credincioşi se temeau să nu trezească bănuieli şi să cadă în dizgraţie.

Evenimentele politice din Italia îi întăreau lui Leon bănuiala că se râvneşte la coroana sa. Locuitorii provinciei Ravena se revoltaseră împotriva edictului imperial de interzicere al cultului icoanelor şi se aliaseră cu longobarzii. Leon trimisese o flotă puternică în Marea Adriatică pentru a-i pedepsi pe locuitorii Ravenei, însă aceştia îşi învinseseră inamicii.

Sub presiunea evenimentelor, împăratul devenise foarte capricios. Nu accepta pe nimeni în jurul său, decât cel mult pe cameristul său şi pe secretarul intim.

Ştefan părea să se bucure în ultimul timp de încrederea împăratului Leon. Deşi avea şi el de suferit de pe urma toanelor împăratului, reuşea să suporte totul cu o resemnare filosofică.

Astăzi Leon părea bine-dispus. Se lansă într-o convorbire veselă cu Ştefan, ba chiar glumi cu el.

Atunci secretarul intim îndrăzni să pomenească numele senatorului Elpidiu, ca din întâmplare, vrând mai mult să vadă ce gândeşte împăratul despre acesta.

– Elpidiu?! repetă împăratul şi se uită pătrunzător la secretarul intim. Ce te face să te gândeşti tocmai acum la el?

– O, făcu Ştefan, răsfoind un mic sul cu pergamente scrise, am dat chiar acum de numele senatorului într-un document de stat!

– Hm! făcu împăratul. Dacă ar fi fost el tot aşa de credincios pe cât era de capabil!

– Dar, replică Ştefan, până acum nu i s-a demonstrat vinovăția!

– Atunci pentru ce a fugit din temniță?! replică împăratul. Oare nu-i tocmai asta o dovadă a vinovăției lui?

– Stăpâne, într-adevăr nu pot să explic de ce a făcut asta. Elpidiu a fugit, fiindcă cineva i-a oferit ocazia ca să scape. Şi pasărea zboară din colivia sa, dacă i se oferă ocazia să facă asta! Fuga nu-i dovedeşte totuşi vinovăția. Gurile rele au susținut că Elpidiu vrea să ajungă împărat. E posibil însă ca să nu fie aşa?

În acest punct Ştefan curmă vorba şi apucând pana de scris începu să scrie ceva pe un pergament. Deodată strigă:

– Pe Hercule! Asta-mi mai lipsea!

O pată mare de cerneală căzuse pe pergament.

Leon văzu pata şi se porni pe un râs vesel.

Ştefan privea însă foarte supărat la picătura de cerneală:

– Dar dacă ți s-ar fi întâmpiat ție, stăpâne? rosti el.

– Ei bine, aş fi râs! Un proverb spune că pentru lucrurile rele trebuie să arăți o față veselă!

– Eu am avut în trecut de mai multe ori prilejul să văd că nici tu n-ai ținut cont de acest proverb şi te-ai mâniat pentru lucruri cu totul neînsemnate. Această pată de cerneală însă mă supără, căci îmi strică inițiala.

– Lasă Ştefane, nu te mai necăji acum pentru un lucru de nimic. Să vorbim despre altceva. Despre ce discutam adineauri? A, da, ziceai ceva de Elpidiu, că el...

Leon făcu intenționat o pauză, ca şi când ar fi vrut să-l îmboldească pe Ştefan să-şi continue vorba. Şi acesta, foarte vesel în sinea sa, continuă:

– Ziceam, reluă el, că Elpidiu nu poate fi vinovat de trădarea de care a fost acuzat. Toată vina sa constă în aceea, că el este iconodul.

– Şi asta nu contează, în ochii tăi, Ştefane?! îl întrebă Leon scrutându-l cu privirea.

– Contează, împărate, răspunse Ştefan liniştit. Dar, stăpâne, cunoşti adevărata cauză care a dus la situația nefericită a lui Elpidiu?

– Ce întrebare! Cauza o ştie toată lumea!

– Iartă-mă, stăpâne, dar nu-i aşa cum crezi! Am auzit întâmplător zilele trecute cum stau lucrurile cu vina senatorului, de la nişte persoane care cunosc situația îndeaproape. Comandantul Teodosie, care l-a denunțat pe senator, a spus toate acele lucruri despre el numai pentru a-l învinovăți pe Elpidiu.

Leon nu răspunse nimic, ci îl privi în tăcere pe secretarul intim.

– Teodosie l-a denunțat din cauza invidiei, accentuă Ştefan. El vedea că tu îl ai la mare cinste pe Elpidiu şi de aceea, când la o sindrofie de la curte pe el l-ai neglijat, a considerat că asta se datorează influenței senatorului. Teodosie afişa totuşi o mare prietenie față de Elpidiu până când a intervenit cearta celor doi băieți ai lor.

– Asta o ştiu deja, rosti Leon întunecat. Fiul lui Elpidiu m-a numit tiran şi eu n-am vrut să tolerez asta!

– Iartă-mă, stăpâne, obiectă Ştefan, mi se pare că tu nu ştii totuşi motivul real pentru care s-au certat cei doi băieți. Eu pot să ți-l spun. Cauza propriu-zisă a fost o

icoană pictată de renumitul Nichifor. Ioan, fiul senatorului, credea că acest chip este al mamei sale moarte, iar Filip, fiul lui Teodosie, susținea că este o icoană a Maicii Domnului şi că este interzisă de împărat. De aici s-a născut cearta. Restul îl ştii, stăpâne.

Leon ascultase cu atenție:

– Şi asta a fost pricina pentru care Teodosie a căutat să se răzbune pe Elpidiu? întrebă el neîncrezător. Nu prea îmi vine a crede!

– Şi totuşi aşa este, stăpâne, răspunse Ştefan cu siguranță. Ştiu asta din surse sigure!

– Din surse sigure! rosti Leon. Pot să ştiu şi eu care sunt acestea?

Pentru o fracțiune de secundă secretarul intim se blocă. Dacă ar fi să spună adevărul gol-goluț ar trebui să spună că ştie de la Epidiu cum au stat lucruri. El nu îndrăzni totuşi să facă asta.

– Am aflat de la nişte prieteni de-ai senatorului, răspunse Ştefan. Cel mai bine poate să te lămurească însă chiar Teodosie, dacă o să vrea să spună adevărul.

– Teodosie? Da, ar fi o idee! Poate chiar am să-l întreb! zise împăratul.

– Ar fi cel mai bine, stăpâne, răspunse Ştefan cu vioiciune.

În timp ce vorbea, răzuise cu un cuțitaş inițiala pătată de pe pergament. Desenă iar litera şi termină hrisovul cerut.

La urmă plecă din cameră pentru a-l prinde la timp pe comandant la scara cea mare de marmură unde se întâlniseră dimineață. Voia să-l invite iar acasă la el pentru a-i vorbi despre o afacere foarte importantă. Teodosie primi să-l viziteze.

Capitolul al XII-lea

Necunoscutul

Teodosie îşi făcu într-adevăr apariţia în casa lui Ştefan. De îndată ce fură singuri, Ştefan începu:

– Teodosie, împăratul este nemulţumit de dumneata. O să te cheme ca să te justifici.

Comandantul se uită surprins la secretarul intim:

– Dar ce-mi poate reproşa? Serviciul mi-l fac conştiincios. În afară de asta, oare nu i-am spus eu despre Elpidiu?!

Secretarul intim îl privi pe celălalt cu asprime:

– Teodosie, cum poţi dumneata ca om de onoare să spui asta?! Unde ţi-i conştiinţa? L-ai acuzat pe prietenul tău de lucruri grave şi nu te-ai gândit, poate, că prin asta şi dumneata te expui unei primejdii căci ştii la fel de bine ca şi mine ce pedeapsă îi aşteaptă pe cei ce fac acuzaţii fără temei. Pe unii ca aceştia îi paşte ani grei de închisoare! Ascultă! Împăratul a aflat că dumneata nu i-ai spus adevărul. El ştie acum motivul pentru care s-au certat băiatul tău cu băiatul lui Elpidiu. El vrea să cerceteze mai îndeaproape situaţia asta.

În timp ce secretarul intim vorbise, Teodosie făcuse feţe-feţe. Preţ de câteva clipe, în sufletul lui se dăduse o luptă pe viaţă şi pe moarte. Pe de o parte, mândria din el se revolta şi de aceea voia să-şi tăgăduiască vina, dar, pe de altă parte, mustrările de conştiinţă nu-i dădeau pace. Povara vinovăţiei sale, pe care o purtase atâta vreme, îi devenise de nesuportat! Voia să se elibereze odată! În plus, din adânc, urca la suprafaţă o nevoie interioară de

ispăşire, şi de regăsire, de revenire la rosturile de mai înainte ale fiinţei lui. Simţea cu tot sufletul că are nevoie să fie iertat! Dacă va spune adevărul şi îşi va recunoaşte vina, va fi liber!

– Ştefane, rosti Teodosie cu glas răguşit, după câteva clipe de tăcere, merit să-mi vorbeşti aşa! Da, recunosc faptul că-l uram pe Elpidiu şi din cauza asta am făcut denunţul!

Deodată se auzi de-afară o voce de copil. Ştefan se ridică şi se îndreptă spre uşă, dar deja era prea târziu. Ioan intrase în cameră şi privea uimit la cei doi bărbaţi.

Comandantul scoase un strigăt de uimire când recunoscu pe fiul lui Elpidiu. El se întoarse şi-l privi întrebător pe secretarul intim. Acesta pricepu ce voia Teodosie:

– L-am luat pe bietul băiat la mine, spuse el încet.

Ioan începu deodată să plângă şi plecă din cameră suspinând.

Teodosie păru înduioşat:

– Unde este acum Elpidiu? întrebă el timid.

– Dumnezeu ştie! răspunse Ştefan.

După ce mai schimbară câteva cuvinte, cei doi se despărţiră, preocupaţi, fiecare în parte, de ceea ce s-a petrecut.

Ajuns acasă Teodosie îi povesti soţiei sale totul. În final el adăugă hotărât:

– Vreau să se termine totul! Am să merg astăzi la împărat şi am să-i spun adevărul! Oare Elpidiu mai este în viaţă? rosti el cu jale. Ce mult aş vrea ca să mă ierte!

Eudoxia aşteptase de multă vreme clipa aceasta în care soţul său să-şi recunoască vina. Simţind hotărârea din glasul lui, îi zise pe un ton blajin şi liniştit:

– Curaj, Teodosie! Elpidiu trăieşte şi se ascunde în Mănăstirea Sfântului Vasilie!

Comandantul aruncă o privire rapidă pe chipul Eudoxiei şi ghicind într-o fracţiune de secundă tot adevărul, izbucni:

– Nu am cuvinte să-ţi mulţumesc! Poate Elpidiu mă va ierta!

– Eu cred, zise ea mişcată, că te va ierta, căci Elpidiu este un om nobil... Ascultă la ce m-am gândit! Cea mai bună cale de a-i arăta că-ţi pare rău pentru ce s-a întâmplat este să-i propui să locuiască la tine. Probabil este bine îngrijit în mănăstire. Totuşi, cred că duce lipsă de anumite lucruri. În plus, până ce nu va intra iarăşi în graţia împăratului, nu poate să iasă la iveală. Trebuie să continue să se ascundă. Cea mai bună ascunzătoare ar fi aici. Nimeni nu s-ar gândi să-l caute în casa duşmanului său!

– Ai dreptate, Eudoxia! Cred că ideea ta este foarte bună! Mă duc la împărat. Te rog pregăteşte cele necesare pentru primirea oaspetelui nostru!

O oră după aceasta, Teodosie se afla pe drumul spre Mănăstirea Sfântului Vasilie.

Era spre seară. Soarele se ascunsese dincolo de munţii Traciei. Doar cupola aurită a Sfintei Sofia mai arunca în jur nişte raze de lumină, care însă dispăreau treptat.

Elpidiu se plimba gânditor pe aleile din grădina mănăstirii. În aerul tare al serii se simţea un parfum puternic de flori. Părea să vină de la un pâlc de copaci pitici, înfloriţi, care încadrau fântâna arteziană din fund. Se auzea doar zgomotul uşor al apei şi cântecul unei privighetori, undeva mai departe.

Elpidiu apucă pe o potecă presărată cu nisip alb. Deodată, auzi paşi în urma sa. Se întoarse şi rămase mut de uimire: în faţa sa nu era nimeni altul decât duşmanul său Teodosie.

– Constans, îl strigă uşor Teodosie.

– Ce-i cu tine aici? Ce vrei?! Ai venit ca să-mi faci iarăşi rău? rosti Elpidiu aspru.

– Constans, am venit să te rog să mă ierți pentru tot ce ți-am făcut! şi Teodosie îngenunchie înaintea senatorului care stătea şi-l privea înmărmurit. Dacă ai şti ce rău îmi pare pentru tot! Te rog, pentru numele Domnului, să mă ierți! Dacă aş putea da timpul înapoi sau măcar să repar ceva din răul pe care ți l-am făcut!

Senatorul îl privi câteva clipe în tăcere. Într-un târziu grăi, aproape în şoaptă:

– E adevărat ce spui, Teodosie? Îți pare într-adevăr rău pentru fapta pe care ai făcut-o?

– Îți jur că...

Teodosie nu apucă să termine că deodată se auzi din spatele lor un zăngănit de arme. El se ridică iute, privind zăpăcit la soldații care se apropiau.

– În numele împăratului te arestez, senatorule Elpidiu! zise cel care părea să fie să fie conducătorul lor.

Elpidiu îi aruncă lui Teodosie o privire grea:

– Trădătorule! îi strigă el cu o voce aspră.

Teodosie păru să înțeleagă abia acum ce se petrece:

– Ce faceți! strigă el. Dați-i drumul!

Conducătorul îl rugă însă respectuos pe comandant să se dea la o parte dacă nu vrea să fie arestat şi el. Între timp Elpidiu fusese dus.

Arestarea senatorului dădu naştere la o mare tulburare şi nelinişte în rândul viețuitorilor mănăstirii. Nimeni nu ştia să spună cu certitudine cum s-au petrecut faptele. Numai portarul raportă că soldații au cerut în numele împăratului să fie lăsați să intre şi, fiindcă el nu s-a supus îndată, au forțat poarta.

Nu mai încăpea nici o îndoială, că a fost o trădare la mijloc.

Şi cine altul ar fi putut să facă asta decât Teodosie, comandantul gărzii imperiale, care, sub pretextul că vrea să vorbească cu senatorul Elpidiu, prietenul său, într-o

afacere importantă, a pătruns înăuntru şi a dirijat totul de acolo!

Senatorul fusese dus la palatul imperial şi închis într-un loc special unde erau închişi de obicei înalţii demnitari acuzaţi de vreo trădare.

În ciuda aşteptărilor sale, el fu tratat cu mult respect. Şi celula se deosebea mult de carcera strâmtă, umedă şi întunecoasă în care fusese închis prima dată.

Elpidiu încercase să afle mai multe de la paznicul său, dar acesta la toate întrebările sale îi dădea acelaşi răspuns:

– Nu ştiu nimic.

Se lăsase de-acum noaptea. În celula prizonierului luna abia îşi trimitea câteva raze firave de lumină.

Sleit de zbuciumul sufletesc, Elpidiu şedea pe pat cu capul în mâini, reflectând la ultimele evenimente. Purtarea lui Teodosie era o enigmă. Oare atât de mult a decăzut prietenul său de altădată încât să devină un trădător de cea mai joasă speţă?! Ori de câte ori îşi puse Elpidiu această întrebare, el căpătă acelaşi răspuns în inima sa: „Este imposibil ca Teodosie să fi decăzut atât de mult încât să se preteze la o asemenea mişelie!”

În timp ce Elpidiu reflecta la toate acestea, uşa celulei sale se deschise şi un bărbat voinic intră înăuntru.

Prizonierul se uită mirat la vizitatorul necunoscut. Acesta avea o mantie lungă aşa cum purtau filosofii, părul îi cădea pe umeri în neorânduială, iar obrazul îi era acoperit de o barbă deasă care îi ajungea până la piept, după moda oratorilor vremii.

– Cine eşti? îl întrebă Elpidiu, studiindu-l din cap până la picioare.

– Sunt ceea ce par, îi răspunse omul, cu voce joasă de bas. Sunt un filosof şi am venit ca să văd decăderea unui om mare. Am auzit de nenorocirea ta, Elpidiu!

– Şi tu vrei să te bucuri de nenorocirea unui om! îi zise Elpidiu cu amărăciune. Dacă ai venit ca să înveţi ceva filosofie de la mine, apoi ai venit degeaba, căci eu sunt un prost. Iar tu, dacă eşti filosof, du-te la vreo şcoală, altminteri eşti şi tu tot un prost!

– Chiar şi de la proşti are filosoful de învăţat, şi mai ales de la ei! afirmă necunoscutul care se aşeză jos, la oarecare distanţă de Elpidiu. Spune-mi, ce te-a adus aici? deschise iar discuţia după un moment de tăcere.

– Capriciul soartei şi perfidia şi infidelitatea unui prieten!

– Nu propria vină?

– Nu mă apasă nimic pe conştiinţă! Am fost doar imprudent şi atât! L-am slujit pe împărat cu credinţă, şi poate tocmai de aceea îmi răsplăteşte cu temniţă, ba încă şi cu perspectiva de a face cunoştinţă cu securea călăului.

– Împăratul este un tiran! Şi altor bărbaţi de vază le-a pregătit el aceeaşi soartă!

– Îl numeşti pe Leon tiran? Am zis şi eu la fel cândva, într-un moment de mânie. Mi-a părut rău, iar împăratul n-a putut să mă ierte. O vorbă necugetată rostită la mânie a cântărit mai mult în ochii lui decât toate serviciile pe care i le-am adus înainte, în mod credincios.

– Eu îl cunosc pe împărat, spuse filosoful. Are multe defecte, este adevărat, dar are şi calităţi. Poate nu ar fi un tiran, dacă duşmanii lui nu l-ar fi făcut să devină astfel!

– Eu nu sunt duşmanul său, deşi am fost acuzat că râvnesc la coroană. Numai un nebun a putut să spună asta! Niciodată în viaţa mea n-am avut asemenea gânduri! Respect pe suveran, dar pentru nimic în lume n-aş vrea să simt pe capul meu povara apăsătoare a coroanei. Nu înţeleg cum împăratul, care de altfel este un om cu o minte

foarte ageră, a putut să dea crezare unei asemenea calomnii la adresa mea!

– Cine este cel care te-a acuzat? îl întrebă filosoful pe un ton plin de compătimire şi se dete puţin mai aproape.

– Nu-ţi este de folos ca să ţi-l spun, iar pentru mine este dureros ca să-i rostesc numele. Este un prieten de-al meu – cel puţin aşa îl consideram. Acum am cu totul alte idei despre prietenie. Ea nu mai are pentru mine nici o valoare. Este egală cu zero!

– Crezi că împăratul te va ierta? întrebă filosoful, părând a fi preocupat de o idee anume.

Un surâs dureros flutură pentru o clipă pe buzele senatorului:

– Filosofule, asta trebuie să-l întrebi chiar pe împărat! Dacă Leon va putea să uite, atunci va putea şi să ierte! Eu însă n-am nici o speranţă! N-ai venit aici ca să-mi dai speranţe false, nu-i aşa?

– Nu, n-am venit pentru asta, adeveri filosoful. Am auzit vorbindu-se în piaţă despre nenorocirea care te-a lovit şi am voit, după cum ţi-am şi spus, ca să cunosc pe un om căzut în plină glorie. Îţi mulţumesc pentru ceea ce m-ai învăţat, îi mai zise el, apropiindu-se de uşă. Fii bărbat şi acceptă ceea ce va veni asupra ta, cu resemnarea unui înţelept care nu se teme de nimic!

Filosoful înclină uşor capul şi dispăru. În urma lui, uşa se închise cu un zgomot uşor.

Prizonierul mai auzi zăngănitul unei chei şi zgomot de paşi, apoi totul se cufundă iar în tăcere.

Numai afară se auzea mersul încet al santinelei care păşea rar în sus şi în jos pe dinaintea ferestrei prizonierului.

Capitolul al XIII-lea

Iertarea lui Leon

Arestarea senatorului Elpidiu nu se făcuse la întâmplare şi nu era nici rezultatul vreunei trădări, după cum credeau mulţi. Era pur şi simplu o acţiune de succes a autorităţilor. Se întâmplase ca unui funcţionar să-i vină pur şi simplu ideea de a face cercetări în mănăstirea vasilienilor, căci nu era prima dată când prizonierii politici încercaseră să scape de urmărire, ascunzându-se aici. Propunerea fu aprobată. Cei trimişi pătrunseră în mănăstire şi-l descoperiră acolo pe senator. Leon fu înştiinţat imediat şi după ce-l răsplăti pe funcţionarul cel isteţ cu o sumă de bani din caseta sa particulară, dădu imediat ordinul ca prizonierul să fie tratat potrivit rangului său.

În ziua următoare, Ştefan, care nu ştia încă nimic despre cele întâmplate, îl găsi pe împărat foarte bine dispus.

Nu trecu mult şi Leon îl întrebă pe secretarul său intim:

– N-ai nimic nou de raportat?

Această întrebare nu-l luă prin surprindere pe Ştefan, căci Leon mai proceda aşa, iar el se orienta în funcţie de situaţie.

– Nu, stăpâne, îi zise, n-am aflat nimic important!

– Atunci am să-ţi spun eu noutatea: aseară mi-au prins o pasăre rară şi mi-au oferit-o în dar!

Ştefan îşi ridică privirea şi-l privi cu neîncredere pe împărat; nu-şi dădea seama dacă Leon vorbea în serios sau în glumă.

– Da, da, aşa este, insistă împăratul, mi-au prins o pasăre pe care de multă vreme o voiam în mâinile mele!

– Este vorba, aşadar, despre una preţioasă pentru tine, stăpâne!

– Foarte preţioasă, adeveri Leon cu un zâmbet şiret. Pasărea se numeşte Elpidiu.

La auzul veştii, pana căzu din mâna lui Ştefan, iar el deveni palid la faţă.

Privirile lui Leon se fixară asupra lui ca nişte săgeţi de oţel:

– Nu prea arăţi bine azi, îi zise el. Poate ai stat aseară prea mult în societatea chefliilor şi ai dat pe gât prea mult vin de Cipru? rosti batjocoritor.

– Stăpâne, nu glumi!

– Atunci vestea mea te-a şocat aşa de tare?

– Nu pot să tăgăduiesc împărate, mărturisi Ştefan cu o voce nesigură. Soarta senatorului îmi provoacă milă!

Leon se apropie de secretarul intim. După un moment de tăcere îi zise:

– Ştefane, răspunde-mi la o întrebare. Vreau însă să-mi spui adevărul! Ştiai locul unde s-a ascuns Elpidiu de la fuga sa din carceră?

La auzul acestor cuvinte, Ştefan simţi cum i se urcă sângele la cap, iar înaintea ochilor prind să joace nenumărate punctuleţe negre.

– Stăpâne, bolborosi el, eu... eu ştiam totul. Iertare!

Şi el căzu în genunchi înaintea lui Leon.

– Eşti un slujitor credincios, îi zise împăratul, clătinând din cap a dojană, dar în loc să-mi fi denunţat locul unde sta ascuns un om, pe care eu am poruncit să-l caute, tu mi-ai ascuns totul. Cum să te pedepsesc pentru asta?! Şi suveranul privi cu o satisfacţie ascunsă faţa înspăimântată a secretarului său.

– Scoală-te, Ştefane, porunci el cu o asprime prefăcută, ca să-ţi auzi pedeapsa!

Ştefan se ridică.

– Să-mi povesteşti tot ce ştii cu privire la Elpidiu, îi porunci Leon, despre ascunderea sa şi cum a ajuns el acolo – pe scurt, vreau să ştiu totul. Să nu uiți nimic, căci altfel te vei căi. Să ştii că Elpidiu însuşi mi-a mărturisit deja totul. Acum vreau să văd dacă îmi zici adevărul!

Atunci Ştefan povesti tot ceea ce ştia. El aminti şi de icoana pe care o păstra la el şi despre Ioan, fiul lui Elpidiu pe care-l luase în grija sa.

– Aşadar şi tu te închini la icoane?! se răsti el. Şi tu calci poruncile mele?! Să aduci numaidecât icoana aici, ca s-o văd. Dar nu, trimite un servitor şi să aducă nu numai icoana, dar şi pe băiatul lui Elpidiu. Vreau să-l cunosc pe tânărul care a avut curajul să mă califice drept tiran.

Împăratul Leon însuşi îl însărcină pe un servitor să meargă la locuința secretarului intim.

Se scurse o jumătate de oră până ce servitorul reveni în apartamentul imperial cu icoana şi băiatul, după cum i se poruncise.

Pentru Ştefan acest răstimp fusese un chin.

Leon îi porunci băiatului, care tremura de frică, să se apropie.

– Cum te numeşti? îl întrebă el.

– Ioan Elpidiu.

– Ştii cine sunt?

– Da, împăratul Leon şi stăpânul nostru, pe care să-l ție Dumnezeu.

La auzul acestor cuvinte, împăratul îl privi pe băiat cu satisfacție.

– Cum de-mi doreşti asta, îl mai întrebă el, din moment ce odată mi-ai zis că sunt un tiran?

– Eu am zis asta la mânie, fiindcă Filip, băiatul comandantului gărzii m-a supărat. Dar nu o să mai fac aşa, împărate, rosti el repede. Şi tatăl meu care... aici vocea copilului se frânse înecată de lacrimi.

Leon aşteptă cu răbdare până ce băiatul îşi veni în fire.

Între timp el se întoarse şi privi îndelung şi cu mare atenție icoana. Părea să fi uitat cu totul de prezența copilului. În cele din urmă el îi zise:

– Acum spune-mi ceea ce voiai să-mi zici mai înainte despre tatăl tău!

– Tatăl meu obişnuia să-mi zică adesea că trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu ca să-l ocrotească pe împărat, căci chiar dacă el ar avea defecte, totuşi este cel mai potrivit ca să aibă grijă de imperiu.

– Te-a învățat asta tatăl tău? îl întrebă Leon mişcat.

– Da.

– Şi acum ştii unde este tatăl tău?

– Nu, răspunse băiatul şi începu din nou să suspine.

– Dar mama ta?

– Ea este în cer. Tu ai chipul ei în mână!

– Acesta e chipul ei?! făcu Leon mirat. Nu obişnuieşti să te rogi în fiecare zi înaintea acestui chip? mai întrebă împăratul.

– Nu, împărate, mărturisi Ioan sincer.

Împăratul puse icoana deoparte, după ce mai aruncase încă o privire asupra ei.

După aceea se întoarse către Ştefan:

– Ia băiatul şi du-te în anticameră, până ce am să te chem!

Ştefan se supuse.

Leon deschise uşa unde se afla corpul de gardă. La semnul său, comandantul se apropie:

– Să fie adus aici senatorul Elpidiu! porunci el.

Nu trecu mult şi prizonierul intră în apartamentul împăratului. El salută pe suveran cu respect, însă în tăcere. Leon cercetă un moment fața palidă şi brăzdată de întristare şi de suferință a prizonierului.

– Eşti gata de moarte? îl întrebă el pe senator cu voce înăbuşită.

– Dacă asta trebuie să fie, apoi fie! răspunse Elpidiu cu hotărâre. Nici nu m-am aşteptat la altceva! Am totuşi o ultimă rugăminte, împărate, şi sper să nu mi-o refuzi!

– Vorbeşte, Elpidiu.

– Aş dori să-l mai văd o dată pe fiul meu! rosti senatorul. Este ultima mea dorinţă!

– Ţi se va îndeplini! spuse Leon scurt şi deschise uşa chemându-i pe Ştefan şi pe copil înăuntru.

– Cerule! Copilul meu! strigă Elpidiu fericit şi, în aceeaşi clipă, Ioan se agăţă de gâtul lui.

Leon asistă în tăcere la această scenă duioasă, dar dacă buzele sale tăceau, ochii spuneau totul.

– Elpidiu! zise el deodată pe un alt ton decât cel dinainte. Elpidiu, crezi acum, că Leon poate nu numai să uite, ci şi să ierte?

Senatorul tresări: „Cum se poate?! Dar asta-i vocea pe care am auzit-o noaptea trecută în celulă!"

Căzu în genunchi înaintea împăratului:

– Împărate, stăpânul meu! strigă el. Aşadar tu eşti filosoful care m-a vizitat? Iartă-mă, dacă...

– Ridică-te, Elpidiu! Te iert! Să uităm totul! M-am convins de nevinovăţia ta! Te rog să mă slujeşti cu credinţă ca şi până acum! Dar ce să fac cu cel care te-a calomniat? El merită să fie pedepsit!

– Iartă-l, căci şi eu l-am iertat, îl rugă Elpidiu. Ştiu că-i pare rău pentru ce-a făcut!

– Dar cu el ce să fac? îl întrebă Leon arătând spre Ştefan, care stătea deoparte.

– Acesta este cel mai credincios slujitor al imperiului tău! strigă Elpidiu, îmbrăţişându-şi prietenul.

La porunca împăratului apăru Teodosie.

– Teodosie, îi zise el aspru, te rog să-ţi ceri iertare de la Elpidiu în prezenţa mea!

Comandantul făcu numaidecât după voinţa împăratului.

– Te iert din inimă, căci ştiu că ai vrut să repari răul făcut! îi zise Elpidiu.

Leon se întoarse acum spre masa pe care se afla icoana. El zise:

– Această icoană va rămâne de acum în stăpânirea mea! Nu o voi distruge, nu doar pentru că este într-adevăr o operă de artă, ci şi pentru că vreau să-mi aducă mereu aminte de cea mai frumoasă oră din viața mea! Ea se va numi de acum înainte „Chipul mamei”!

Mai veniră ceasuri grele peste împăratul Leon al III-lea Isaurul. Însă, deşi a continuat să urască icoanele până la sfârşitul vieții sale, totuşi dragostea pentru opera de artă a călugărului Nichifor nu slăbi niciodată, căci adeseori rămânea dus pe gânduri înaintea *chipului mamei.*

Redactor: Pr. Cezar Țăbârnă
Corector: Daniela Cojocaru
Tehnoredactor: Alina Andrei
Design copertă: Manuela Oboroceanu
Prelucrare imagini: Mariana Cojocaru
DTP: Leonard Lunguleac

Editura Doxologia, Cuza-Vodă 51, 700038, IAȘI
Tel.: (0232)216693; (0232)218324; Fax: (0232)216694
www.doxologia.ro, E-mail: editura@doxologia.ro